

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Bakalářská práce

**Problematické jevy ve výslovnosti českých hlásek a hláskových spojení
u mluvčích s mateřským jazykem čínštinou**

Problematic phenomena in the pronunciation of Czech sounds and sound
combinations by speakers with mother tongue Chinese

Autorka: Yuwei Gao

Obor: Czech for Foreigners

Vedoucí práce: Mgr. Michaela Kopečková, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré zdroje, které jsem při práci použila.

V Olomouci dne: 23. 4. 2024

Podpis: .....

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Michaele Kopečkové, Ph.D., za velmi trpělivou a pečlivou pomoc při zpracovávání mé bakalářské diplomové práce. Díky její pomoci byla tato práce dokončena. Ráda bych také poděkovala všem studentům, kteří se zúčastnili nahrávání a pomohli mi dokončit výzkum.

Obsah

Úvod.....	5
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Čeština jako cizí jazyk.....	8
1.1 Společný evropský referenční rámec pro jazyky	9
1.1.1 Common European Framework of Reference for Languages.....	11
1.2 Výslovnost v učebnicích	12
2. Zvuková rovina češtiny a čínštiny.....	16
2.1 Segmenty.....	16
2.1.1 Vokály	17
2.1.1.1 České vokály	17
2.1.1.2 Čínské vokály	19
2.1.1.3 Shrnutí českých a čínských vokálů	22
2.1.2 Konsonanty	22
2.1.2.1 České konsonanty.....	22
2.1.2.2 Čínské konsonanty	24
2.1.2.3 Shrnutí českých a čínských konsonantů.....	26
2.1.3 Hláskové změny	27
2.2 Suprasegmentální jevy	28
2.2.1 Slovní přízvuk	28
2.2.2 Intonace	30
PRAKTICKÁ ČÁST	33
3. Zaměření práce.....	33
3.1 Metoda práce	34
3.1.1 Výběr mluvčích a pořizování nahrávek	34
3.1.2 Text k analýze výslovnosti.....	34
3.1.3 Postup při analýze a prezentaci výsledků.....	35
4. Výsledky analýzy	36
4.1 Vokály	36
4.2 konsonanty	39
4.3 Suprasegmentální jevy	44
4.4 Diskuze k předpokladům.....	46
Závěr	48
Anotace	50
Resumé	51
Seznam použité literatury	52
Přílohy	57

Úvod

Pokud si zvládnutí nového jazyka představujeme jako procházení dveřmi, pak je řeč klíčem, který tyto dveře otevírá. Mluvení je původní formou lidské řeči. Správná výslovnost nám pomáhá zajistit bezproblémovou komunikaci. V každodenní komunikaci se totiž řeč používá mnohem častěji než psaný jazyk. Když je výslovnost nesprávná, často to vede k tomu, že ostatní nemohou rozumět nebo dokonce předávanou informaci špatně pochopí. Výslovnost a význam jsou tak neoddelitelné. Korektní výslovnost hlásek, hláskových spojení, různé intonační typy a volba přízvukné slabiky do určité míry ovlivní význam, který chceme vyjádřit. Pouze správným zvládnutím znalosti výslovnosti hlásek a suprasegmentálních jevů můžeme přesněji vyjadřovat své myšlenky. Toto je také zásadní pro náš poslech s porozuměním. Lidé s nesprávnou výslovností často nemohou přesně a rychle porozumět řečovým informacím sdělovaným ostatními, protože tyto informace neodpovídají fonetickým dovednostem v jejich vlastní řečové praxi. Jinými slovy, když se učíme cizí jazyk, nácvik dobré výslovnosti je nezbytný.

V posledních letech se češtinu učí stále více lidí. Čeština je v Číně jako cizí jazyk stále častěji studována a také lépe popsána. Za účasti a přispění různých badatelů, domácích i zahraničních odborníků na češtinu a vysokoškolských učitelů českého jazyka se postupně zvyšuje počet učebnic¹, knih a slovníků souvisejících s českým jazykem.² I tak je to v Číně ještě „nevyzrálé“ téma a potřebuje více času na rozvoj a pokračování komplexnějšího výzkumu. Čeština je hodnocena jako jeden z nejobtížnějších jazyků na světě. Obtížnost tohoto jazyka se neodráží pouze v jeho gramatice, syntaxi atd., ale také v tom, že má mnoho speciálních písmen a kombinací, což ztěžuje správnou a přirozenou výslovnost. Zjistila jsem, že různé, výše zmíněné studie zatím neposkytují moc komplexních informací o české výslovnosti. Většina z

---

¹ Konkrétně zde mluvím pouze o čínských výukových materiálech, nezahrnuji české nebo anglické učebnice pro cizince.

² Například *nový Česko-čínský slovník* (新捷汉词典) je sestavený Beijing Foreign Studies University a 捷克语英语汉语图解词典 vydává Shanghai Foreign Language Education Press.

nich se zaměřuje buď pouze na konkrétní čínské fonetické jevy, nebo české fonetické jevy. Málokterá studie ukazuje zásadní rozdíly mezi čínskými a českými výslovnostními jevy nebo je nějakým způsobem mezi sebou provnává.

Tato bakalářská práce *Problematické jevy ve výslovnosti českých hlásek a hláskových spojení u mluvčích s mateřským jazykem čínštinou* se zabývá fonetickými rozdíly mezi češtinou a čínštinou a obtížemi, se kterými se Číňané setkávají, když mluví česky.

Cílem práce je na základě čteného projevu Číňanů zjistit potencionální problematické české hlásky a další jevy ve výslovnosti čínských studentů. Protože jsem Číňanka, která studuje češtinu, uvědomuji si, že Číňané často nevyslovují česká slova správně. Chci tak zjistit, proč Číňané nemohou zvládnout českou výslovnost a jaké hlásky, kombinace a jevy v souvislé řeči jsou pro rodilé čínské mluvčí velmi náročné.

Práce je rozdělena do dvou částí: teoretické a praktické. V teoretické části stručně popisují češtinu jako cizí jazyk a různé typy učebnic, které učitelé při výuce používají. Poté se zaměřuji na rozdílné charakteristiky mezi českými a čínskými vokály a konsonanty (kvalita a kvantita vokálů, způsobu artikulace konsonantů a asimilace atd.), dále na rozdíly v suprasegmentálních jevech (přízvuk a intonace) a na shrnutí. Na základě shrnutí formuluji předpoklady k vlastnímu výzkumu.

V praktické části prezentuji metodu výzkumu, potom zjištěná data (používám tabulky s hodnocením a komentář). Na základě výsledků analýzy hodnotím celkově projev studentů, shrnuji běžné výslovnostní a problematické jevy v češtině pro Číňany a potvrzuji/vyvracím své předpoklady.

Analýza výslovnosti je provedena na čteném projevu 16 čínských studentů. Připravila jsem text pro čtení a poté shromáždila nahrávky řeči Číňanů, kteří se učí česky. Analyzuji je a vyhodnocuji, kde dělají chyby ve výslovnosti. Na základě teorie předpokládám následující.

- Číňané nebudou rozlišovat krátké a dlouhé vokály, z hlediska kvality budou problematické vokály *o* a *u*.

- Číňané budou mít pravděpodobně problémy se znělými a neznělými konsonanty
– budou je vyslovovat stejně. Někteří studenti budou mít také problém s používáním asimilací.

- Většina Číňanů si nebude vědoma existence rázu.

- Číňané si nebudou pamatovat pravidla pro slovní přízvuk.

- Číňané nebudou mít problém s intonací.

V závěru práce shrnuji výsledky svého výzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Čeština jako cizí jazyk

Cizí jazyk lze obecně chápat jako jakýkoli nový jazyk, který se učí kromě mateřského jazyka. Pojmy cizí jazyk a druhý jazyk jsou však v češtině definovány odlišně. Cizí jazyk je jazyk, který se nerodilí mluvčí učí v jiném prostředí, než kde se mluví daným jazykem. Termín druhý jazyk odkazuje na nerodilé mluvčí, kteří se učí přímo v destinaci, kde se daným jazykem mluví (Hradilová, 2020, str. 18).

S prohlubováním diplomatických vztahů mezi Čínou a Českou republikou v posledních letech stále více čínských univerzit zakládá obory českého jazyka, např. Beijing International Studies University, Tianjin International Studies University a dalších více než 14 univerzit. A mnoho českých univerzit spolupracuje s čínskými univerzitami. Proto se nyní mnoho Číňanů učí česky a někteří studenti se učí česky pouze v Číně. Stále více studentů má ale možnost přijet do České republiky za účelem hloubkového studia a získat bakalářský diplom na českých univerzitách. Čeština jako cizí jazyk se v Číně stala velmi populární. Univerzity se zavázaly „vychovat“ ze studentů inovativní a komplexní cizojazyčné talenty, kteří se dokážou přizpůsobit rozvoji čínsko-českých vztahů a sloužit budování „The Belt and Road Initiative“³. Studenti musí mít nejen solidní základy češtiny a zdatné cizojazyčné komunikační dovednosti, ale také potřebují získat teoretické znalosti o české historii, kultuře a dalších aspektech a rozumět některým diplomatickým a zahraničním vztahům. Velvyslanectví ČR v Číně také mnohokrát pořádá různé aktivity, např. o Vánocích byli pozváni studenti češtiny z různých univerzit, aby svátek společně oslavili. Všichni upekli vánoční cukroví, ozdobili stromeček a vyměnili si dárky. Nechybí zde ani učitelé z Česka, kteří vedou studenty k překladům českých filmů a zvou lidi z české ambasády ke společnému sledování (Hrdlička, 2019, str. 19).

---

³ Celé jméno je 丝绸之路经济带和 21 世纪海上丝绸之路 (The Silk Road Economic Belt and the 21st-century Maritime Silk Road).

Při výuce češtiny jako cizího jazyka je mj. velmi důležitá komunikace s rodilými mluvčími. Při té mluvené je nutné dávat pozor na rychlost a rytmus své řeči a také na jasnou výslovnost každého slova, slovní zásoba by měla být jednoduchá a srozumitelná (Zborovská, 2023, str. 38). Kvůli srozumitelnosti je významná výuka výslovnosti. Jazyk je nástrojem sociální komunikace a předávané informace jsou vyjádřeny řečovým systémem. Řeč je proto materiálním médiem slovní zásoby a jazykového smyslu a je základem existence a rozvoje jazyka. Výslovnost, slovní zásoba a gramatika jsou tři prvky jazyka a výslovnost je důležitou součástí každého jazyka (Wu Zongji, 1992, str. 10). Výslovnost je však ve výuce češtiny často tím nejvíce přehlíženým aspektem. Ústní projev mnoha studentů je proto neuspokojivý. Učit se, jak přesně vyslovovat slova, pomůže studentům rychle hláskovat slova a číst články. Zlepší taky současně poslechové a mluvené dovednosti. Plné osvojení fonetických a fonologických schopností studentům nejen pomáhá zvýšit jejich sebevědomí, ale také zvyšuje jejich motivaci k dalšímu učení, zejména výrazně snižuje strach z komunikace (Poláchová, 2023, str. 16). Pokud si student nevyvinul dobrý smysl pro fonetiku, pak i když má bohatou slovní zásobu, dobré gramatické základy a má i další základní znalosti, jeho poslechová a mluvená výslovnost bude pravděpodobně pořád nestandardní. Kromě zvládnutí spisovné výslovnosti hlásek jsou také velmi důležité suprasegmentální jevy. Díky osvojení si výše uvedených výslovnostních dovedností mohou studenti mluvit plynuleji a jasněji česky.

Výslovnost cizinců je také součástí odborného studia. Mnoho studií se výslovnosti věnuje. Například J. Veroňková (2022) ve své práci analyzovala, jaká je srozumitelnost krátkých vět u čínských mluvčích v češtině, M. Kopečková pak sledovala výslovnost rázu u nerodilých mluvčích (Kopečková, 2023) či problematiku jevy u mluvčích s mateřským jazykem islandštinou (Kopečková, 2019) apod.

1.1 Společný evropský referenční rámec pro jazyky

Výslovnost je taky součástí jazykové kompetence. Kritéria pro jednotlivé

kompetence a dovednosti je možné najít ve *Společném evropském referenčním rámci pro jazyky* (SERR). Vedle jazykových kompetencí jsou zde prezentovány i znalosti a dovednosti v oblasti vnímání a produkce řeči. Lingvistické kompetence tvoří konkrétně fonologická, ortoepická, lexikální, gramatická, sémantické a ortografická.⁴ Jak ukazuje Obrázek 1 níže, SERR popisuje přesně, co a na jaké úrovni by měli cizojazyční mluvčí by měli ovládat (Poláchová, 2023, str. 16).

Podle jednoho z výkladů *Společný evropský referenční rámec* jasně rozlišuje segmentální a suprasegmentální roviny a od úrovně B2 se věnuje zkoumání suprasegmentální jevů. Autoři tohoto rámce proto porušují hlavní princip cizojazyčné pedagogiky – nerozlišování mezi segmentální a suprasegmentální úrovní (Poláchová, 2023, str. 17). Jak vidíme na Obrázku 1, požadavkem na úroveň A1 je, že výslovnost použitých slov a frází je velmi omezená a rodilí mluvčí potřebují trochu úsilí, aby jim porozuměli. Požadavky na A2 jsou podobné, ale výslovnost musí být jasnější, na přízvuk⁵ v tuto chvíli není třeba dbát. Přestože se na úrovni B1 mohou vyskytnout nějaké chyby, výslovnost je jasná a snadno srozumitelná. Počínaje B2 je vyžadována intonace a další suprasegmentální aspekty. Výslovnost na úrovních C1 a C2 je náročnější a vyžaduje schopnost správně rozlišovat a používat přízvuk a intonaci. Ale domnívám se, že požadavky na obrázku níže jsou příliš obecné a nepomáhají učitelům dobře posoudit úroveň českého jazyka.

Obrázek č. 1 – Ovládání zvukové stránky jazyka (SERR, 2002, s. 119).

C2	viz C1
C1	Dokáže správně rozlišit použití intonace a větného přízvuku tak, aby vyjadřoval i nejjemnější významové odstíny.
B2	Osvojit(a) si jasnou, přirozenou výslovnost a intonaci.
B1	Výslovnost je z hlediska artikulace jasná, i když je občas zřejmý cizí přízvuk a občas se objevují chyby ve výslovnosti.
A2	Výslovnost je celkově dostatečně jasná natolik, aby byla srozumitelná, navzdory zcela zřejmému cizímu přízvuku, ale účastníci promluvy budou občas potřebovat, aby bylo zopakováno, co již bylo řečeno.
A1	Výslovnost velmi omezeného repertoáru osvojených slov a frází může být srozumitelná pro rodilé mluvčí, pokud vyvinou určité úsilí a pokud jsou zvyklí na styk s danou jazykovou skupinou.

⁴ Lingvistické, sociolingvistické a pragmatické kompetence jsou součástí komunikativní jazykové kompetence (SERR, 2002, kapitola 5).

⁵ Přízvuk zde pravděpodobně znamená akcent nerodilého mluvčího, nikoliv slovní přízvuk (prominence slabiky).

1.1.1 Common European Framework of Reference for Languages

Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) je rámec vyvinutý Radou Evropy, který poskytuje inovovaný společný základ pro popis jazykových znalostí a dovedností v různých evropských jazycích. CEFR poskytuje podrobné popisy, které ukazují, co by studenti měli umět v oblasti jazykových dovedností. Nově jsou doplněna kritéria k vyšším úrovním (zejména C2) a také k úrovni Pre-A1 (CEFR, 2018, s. 11).

Zaměřuji se pouze na přehled hodnocení fonologických aspektů, protože se vztahuje k tématu mé práce. Jak je znázorněno na Obrázku 2, fonologické kompetence se pro hodnocení dělí na tři typy, a to na celkové ovládnutí hlasu, artikulaci a prozodické vlastnosti (intonace, přízvuk a rytmus). Studenti na úrovni A1 umí reprodukovat jednoduchá a známá slova nebo fráze pouze v omezeném rozsahu zvuků. Studenti na úrovni A2 vyslovují jasně, ale vyžadují, aby se konverzační partneři čas od času opakovali. A systematická chybná výslovnost nemá vliv na srozumitelnost. Studenti na těchto dvou úrovních by už měli trochu umět i suprasegmenty (slovní přízvuk a intonaci). Na úrovních B1 a B2 mohou jasněji vyjádřit každou výslovnost a jejich přízvuk (akcent) je ovlivněn jinými jazyky, kterými mluví, ale srozumitelnost to neovlivní. U obou úrovní také očekáváme správné používání suprasegmentů k vyjádření informací, které chtějí sdělit. Na úrovni C1 dokáže správně realizovat téměř vše, s vysokou mírou kontroly nad řečí a výslovností. Chyby ve výslovnosti si většinou sami uvědomí a změní je. Mluvení je produkováno plynule, ale u některých slov jsou problémy se suprasegmenty. Cizinec s úrovní C2 již umí aplikovat celé fonologické znalosti a dovednosti, téměř na úrovni rodilých mluvčích.

Obrázek č. 2 – *Common European Framework of Reference for Languages*, 2018, s. 135.

PHONOLOGICAL CONTROL		
	OVERALL PHONOLOGICAL CONTROL	PROSODIC FEATURES
	Can employ the full range of phonological features in the target language with a high level of control – including prosodic features such as word and sentence stress, rhythm and intonation – so that the finer points of his/her message are clear and precise. Intelligibility and effective conveyance of and enhancement of meaning are not affected in any way by features of accent that may be retained from other language(s).	Can exploit prosodic features (e.g. stress, rhythm and intonation) appropriately and effectively in order to convey finer shades of meaning (e.g. to differentiate and emphasise).
C2	Can articulate virtually all the sounds of the target language with clarity and precision.	Can produce smooth, intelligible spoken discourse with only occasional lapses in control of stress, rhythm and/or intonation, which do not affect intelligibility or effectiveness. Can vary intonation and place stress correctly in order to express precisely what he/she means to say.
C1	Can employ the full range of phonological features in the target language with sufficient control to ensure intelligibility throughout. Can articulate virtually all the sounds of the target language; some features of accent retained from other language(s) may be noticeable, but they do not affect intelligibility.	Can employ prosodic features (e.g. stress, intonation, rhythm) to support the message he/she intends to convey, though with some influence from other languages he/she speaks.
B2	Can articulate a high proportion of the sounds in the target language clearly in extended stretches of production; is intelligible throughout, despite a few systematic mispronunciations. Can generalise from his/her repertoire to predict the phonological features of most unfamiliar words (e.g. word stress) with reasonable accuracy (e.g. whilst reading).	Can convey his/her message in an intelligible way in spite of a strong influence on stress, intonation and/or rhythm from other language(s) he/she speaks.
B1	Pronunciation is generally intelligible; can approximate intonation and stress at both utterance and word levels. However, accent is usually influenced by other language(s) he/she speaks.	Can use the prosodic features of everyday words and phrases intelligibly, in spite of a strong influence on stress, intonation and/or rhythm from other language(s) he/she speaks. Prosodic features (e.g. word stress) are adequate for familiar, everyday words and simple utterances.
A2	Pronunciation is generally clear enough to be understood, but conversational partners will need to ask for repetition from time to time. A strong influence from other language(s) he/she speaks on stress, rhythm and intonation may affect intelligibility, requiring collaboration from interlocutors. Nevertheless, pronunciation of familiar words is clear.	Can use the prosodic features of a limited repertoire of simple words and phrases intelligibly, in spite of a very strong influence on stress, rhythm, and/or intonation from other language(s) he/she speaks; his/her interlocutor needs to be collaborative.
A1	Pronunciation of a very limited repertoire of learnt words and phrases can be understood with some effort by interlocutors used to dealing with speakers of the language group concerned. Can reproduce correctly a limited range of sounds as well as the stress on simple, familiar words and phrases.	

1.2 Výslovnost v učebnicích

Výše jsem uvedla, že výslovnost je část, kterou učitelé ve výuce často upozadují. V této kapitole stručně popíšu, jaké mají lektori a lektorky možnosti k výuce výslovnosti. Představím tedy materiály, které mohou použít.

Učebnice češtiny pro cizince – výběr

Česky krok za krokem je velmi populární česká klasická učebnice pro cizince. Téměř každá jednotka v každé celé knize obsahuje nějaké procvičování výslovnosti. Všechna cvičení jsou ale krátká a většina učitelů tato cvičení pravděpodobně vynechá. V příloze *Česky krok za krokem 1* (Holá, 2017) jsou základní pravidla a související informace o české výslovnosti a je uvedeno několik příkladů. Můžeme najít zde popisy, jak správně vyslovovat vokály a několik obtížných konsonantů (*t', d', ň*), i jak vyslovovat hláskové změny. Zahrnuty jsou také informace o sugrasegmentech. Ale v druhém díle (Holá, 2009) se nácvik výslovnosti stává méně důležitým.

Další učebnice je *Čeština pro cizince* (B. Kestřánková a kol.), která se dělí na tři díly, a to je A1 a A2 (2020), B1 (2019) a B2 (2020). Výuka každého celku této učebnice je velmi pravidelná a zahrnuje poslech, mluvení, čtení, psaní, slovní zásobu, gramatiku atd., která je velmi obsáhlá. V této knize tedy najdeme i samostatnou kapitolu o výuce výslovnosti. Při poslechu CD by studenti měli věnovat pozornost výslovnosti příkladových vět, např. jejich rychlost a rytmické vlastnosti. A ještě se doplní chybějící vokály ve větách podle poslechového obsahu a zakroužkuje přízvuk ve slovech. Domnívám se, že tato speciální cvičení jsou velmi nápomocná pro výslovnost, protože oproti některým učebnicím (*Basic Czech* atd.), které ukazují pouze články nebo nějaké teoretické znalosti, učitelé většinou nečtou články na lekci, aby si procvičili výslovnost.

Czech it UP je zcela nová učebnice. Je rozdělena do pěti dílů. Knihy A1 (2020) a A2 (2022) (Švarcová – Wenzel) jsou podobné. Každá jednotka se dělí do několika částí, což je stejné jako u učebnice *Čeština pro cizince*. V těch knihách jsou také informace o krátkých vokálech, dlouhých vokálech, diftonzích, slabikách s problematickými kombinacemi (*ti, ty, bě, pě*) i asimilaci atd. V posledních třech učebnicích (Hradilová a kol.) jsou cvičení výslovnosti přesunuta z učebnice do cvičebnice. Cvičebnice je rozdělena do tří různých způsobů procvičování výslovnosti podle své charakteristiky. Ve cvičebnici B1 jsou cvičení ve formě básniček, v B2 jsou krátké texty a C1 jsou různá doplňková cvičení – těžší a delší slova, doplňování hlásek podle poslechu apod. V učebnici jsou ponechány pouze poslech a video dialogy. Myslím si, že poslech a

sledování krátkých tematických dialogů také velmi pomůže s výslovností a studenti mohou napodobit svou rychlost, intonaci, rytmus řeči atd. Ale v těch učebnicích poslechová část je trochu obtížná a nevěnuje pozornost problémům s rychlostí mluvení a přízvukem.

Obecně řečeno, většina učebnic zahrnuje výuku výslovnosti. Ale ne každá učebnice je v tomto velmi obsáhlá. Myslím si, že nestačí, když studenti získají z učebnic pouze jednoduché a základní informace o výslovnosti vokálů, konsonantů apod. Role učitele je při výuce výslovnosti nepostradatelná. Domnívám se, že mnohé učebnice používají více kapitol k výuce gramatiky nebo slovní zásoby a dokonce omezí výuku výslovnosti, aby zajistily procvičování gramatiky. Samozřejmě je také důležité vypsát kompletní fonetický systém do přílohy, aby jej studenti rychle našli. Češi jsou navíc podle průzkumů méně tolerantní k chybám ve výslovnosti než k chybám gramatickým (Poláchová, 2023, str. 16), takže výuku výslovnosti nelze ignorovat.

Specifické učebnice k výuce výslovnosti

Kromě několika tradičních učebnic, které jsem zmínila výše, existují i knihy, které obsahují pouze cílená cvičení na výslovnost, např. tyto dvě učebnice: *Výslovnost spisovné češtiny – cvičení pro cizince* (Palková – Veroňková, 2022) a *Souhrnná a tematická cvičení – k nácviku výslovnosti a mluvené češtiny pro cizince* (Veroňková, 2022). V těchto dvou učebnicích může student/lektor najít teoretické poznatky o výslovnosti, jako jsou principy tvoření vokálů, místo a způsob artikulace konsonantů, rozdíl mezi neznělými a znělými hláskami atd., a také velké množství cvičení výslovnostních dovedností. Jak píše M. Kopečková, jejich červená cvičebnice obsahuje cvičení na jednotlivé české hlásky ve slovních spojení a větách. V knize lze najít české zavřené a otevřené slabiky, asimilace a přízvuk atd. V různých kapitolách je také představena odlišná slovní zásoba, jako jsou fráze, měsíce, různé kombinace předložek a názvy evropských hlavních měst atd. Jde o poslechovou část, stačí studentům vybrat si slovo / slovní kombinace, které potřebují procvičit. Ke knihám patří i aplikace. A

aplikace okamžitě posoudí odpověď. Cvičení lze efektivně opakovat. Tyto dvě učebnice a aplikace poskytují jedinečnou pomoc při procvičování výslovnosti a jsou velmi užitečné pro cizince při výuce češtiny (Kopečková, 2023, s. 666).

Existují i další speciální materiály, např. učebnice *Flip (Your) Teaching! 2* (B. Bednaříková a kol., 2017), která má velkou kapitolu o výslovnosti. Autorka této kapitoly M. Kopečková (s. 77–148) nejprve představila pravidla české výslovnosti, a poté uvedla některé běžné problémy s výslovností u studentů v různých zemích. Nakonec je zde spousta cvičení zaměřených na výše uvedené problémové jevy, včetně rázu, různých dvojic (S/Z, C/S atd.), kombinace *bě*, *pě* atd. Cvičení jsou velmi komplexní, včetně monoftongů, diftongů, asimilace atd. Při porovnání *Flip (Your) teaching! 3* (B. Bednaříková a kol., 2023) s *FYT 2* se získá více teoretických znalostí o výslovnosti. V knize je modul homework I: zvuková stránka češtiny (str. 8–29) a modul classroomwork I: procvičujeme výslovnost (str. 36–94). Teoretická část v této knize obsahuje několik intuitivnějších diagramů, které studentům usnadňují pochopení. Ale myslím si, že k pochopení je potřeba mít vyšší úroveň češtiny. V praktické části jsou speciální cvičení pro každý jazyk. Různé jazyky poskytují různé problémové jevy a každý jev poskytuje nějaká slova.

2. Zvuková rovina češtiny a čínštiny

Čeština a čínština patří do různých jazykových rodin.⁶ To znamená, že mají odlišnou morfologii, syntax apod. Čeština je flektivní jazyk, který je velmi složitý a proměnlivý. Charakteristikou tohoto jazyka je skloňování jmen a časování sloves (Li, 2023, str. 7–8). Čeština má sedm pádů, každý má svou funkci, a využívá jednotné a množné číslo. Slovosled češtiny je tzv. volný slovosled, ačkoliv i v české větě jsou jednotky se stálou pozicí.⁷ Čínština je analytický jazyk, na rozdíl od češtiny, kde mají slova mnoho tvarů, čínština má pouze jeden, slova tedy „neohýbá“. V čínštině není mnoho pravidel pro slovosled, důležité je vyjádření významu tak, aby byl pro posluchače srozumitelný. Podobné a poměrně výrazné rozdíly jsou i ve zvukové rovině (ve výslovnosti) i písmu.

Pro cizince, kteří se učí česky, je první věcí, kterou se musí naučit, korektní výslovnost jednotlivých hlásek a jejich spojení. Je to velmi důležité pro srozumitelnost. Ke zvládnutí správné výslovností je primární pochopení podstaty výslovnosti, tj. artikulační a akustické charakteristiky hlásek a dalších výslovnostních složek těchto dvou jazyků. Zaměřím se v této kapitole na vysvětlení a srovnání toho, v čem jsou čeština a čínština stejné či podobné a v čem se naprosto odlišují z hlediska zvukové roviny.

2.1 Segmenty

V této části představím české vokály, konsonanty a hláskové změny (asimilace) a čínské finály, iniciály. Dále pak shrnu, jak spolu souvisí čeština a čínština v těchto aspektech.

---

⁶ Čeština patří do slovanské jazykové rodiny a čínština do čínsko-tibetské jazykové rodiny.

⁷ Pro českou větu je typické, že na druhé pozici stojí reflexivní pronomina *se/si*, auxiliary v préteritu atd. (pozn. autorky).

2.1.1 Vokály

2.1.1.1 České vokály

České vokály lze rozdělit do dvou skupin: monoftongy a diftongy. Monoftongy ještě lze rozdělit na krátké (*a, e, i/y⁸, o, u*) a dlouhé (*á, é, í/y⁹, ó, ú/ů¹⁰*). V češtině existují tři diftongy (*au, eu, ou*). Mezi nimi je *ou* nejčastější a jediné, které je původní, např. *louka*. Další dva diftongy se častěji objevují v cizích slovech, např. *auto* (Poláčková, 2023, str. 53).

Výslovnost českých vokálů vychází primárně z polohy jazyka a rtů (viz Obr. 3). České vokály lze rozdělit na vysoké, středové a nízké podle výšky jazyka při vyslovování. Podle horizontálního pohybu jazyka je lze rozdělit na přední, střední a zadní. Postavení rtů úzce souvisí s polohou jazyka. Když se jazyk pohybuje horizontálně v přední a střední poloze, rty jsou nezaokrouhlené. Když je horizontální pohybová poloha jazyka zadní, jsou zaokrouhlené (Kopečková, 2022, s. 18–19).

Obrázek č. 3 – *Ilustrativní vokalický trojúhelník pro české hlásky* (Palková, 1994, s. 171).

Poloha jazyka	přední	střední	zadní
vysoké	i/i:		u/u:
středové	ɛ/ɛ:		o/o:
nízké		a/a:	
Postavení rtů	nezaokrouhlené		zaokrouhlené

Z hlediska akustiky je pro české vokály typický tón. Proudění vzduchu může plynule procházet, což znamená, že neexistuje žádná překážka. Pak vzniká tzv. apertura. Vokály jsou vždycky jádrem ve slabice. V průběhu jednoduchého vokálu se nemění artikulační podstata ani tón. Pro diftongy je typický plynulý přechod z jednoho vokálu do druhého, druhý z nich je mírně oslaben.¹¹

⁸ Vyslovuje se úplně stejně jako i [i].

⁹ Vyslovuje se úplně stejně jako í [i̯].

¹⁰ Vyslovuje se úplně stejně jako ú [ú].

¹¹ <https://www.czechency.org/slovník/VOKOID>

Kvalita

K identifikaci českých vokálů je třeba nejprve vědět, co jsou to formanty. Změny, ke kterým dochází při průchodu zvuku rezonančním prostorem (hrdlo, rty, jazyk), se nazývají formanty. Formant F0 (Hz), což je základní hlasivkový tón, je stejný pro všechny vokály (Krčmová, 1996, s. 79). K rozpoznání českých vokálů potřebujeme dva formanty – F1, F2. Při implementaci vokálů by měly být frekvenční hodnoty jednotlivých vokálů posunuty v rámci těchto frekvenčních pásem (viz Tab. 1), aby bylo dosaženo požadovaného akustického rozlišení (Palková, 1994, s. 106).

Tabulka č. 1 – *Souhrnná normativní frekvenční pásma F1 a F2 pro jednotlivé vokály* (Palková, 1994, s. 174).

Vokály	F1(Hz)	F2(Hz)
i, í	300–500	2000–2800
e, é	480–700	1560–2100
a, á	700–1100	1100–1500
o, ó	500–700	850–1200
u, ú	300–500	600–1000

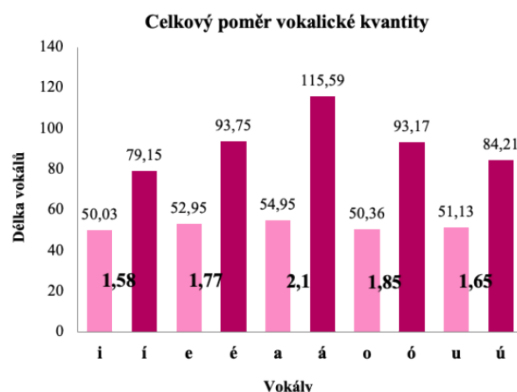
Kvantita

Již dříve jsem zmínila, že české vokály se dělí na dlouhé a krátké. Je třeba rozlišovat minimální a maximální trvání dlouhých a krátkých vokálů. Pokud jsou dlouhé vokály vysloveny příliš krátce, může to ovlivnit význam slova nebo věty.¹² Obrázek 4 níže ukazuje trvání všech vokálů. Lze pozorovat, že ne každý poměr krátkých a dlouhých vokálů je 1 : 2, jak uvádí tradiční příručky (Palková, 1994, s. 179). Rozdíl mezi dlouhými a krátkými vokály *i/í* je asi 1,58, u vokálů *e/é* je to 1,77, pro vokály *a/á* je rozdíl 2,1, u vokálů *o/ó* je to 1,58 a poměr v kvantitě *u/ú* je 1,65.¹³

¹² Například *byt* × *být*.

¹³ Data jsou převzata z analýzy profesionálních mluvčích (Kopečková, 2022, s. 71), takže to může být v běžné řeči odlišné.

Obrázek č. 4 – Vysledná data vokalické kvantity krátkých a dlouhých vokálů a poměry mezi vokály v analýze Kopečkové (Kopečková, 2022, s. 71).

2.1.1.2 Čínské vokály

Vokalický systém čínštiny je odlišný, a to i terminologicky. Čínské vokály lze také nazvat finály.¹⁴ Ale je to trochu složitější než české vokály. Některé finály jsou složeny z vokálů a konsonantů. V čínštině je 36 finál.¹⁵ Finála je část slabiky jiná než počáteční konsonanty.¹⁶ Podle struktury lze finály rozdělit do tří skupin: jednoduché finály, složené finály a nosové finály. Klasifikace podle tvaru úst lze rozdělit do čtyř skupin (tzv. 四呼): 开口呼 (otevřená ústa), 齐齿呼 (zavřené zuby), 合口呼 (sblížené rty) a 撮口呼 (našpulené rty) (Trísková, 2012, s. 233). Obrázek 5 níže představuje systém čínských finál: vodorovný řádek prezentuje tvar úst a svislý sloupec typ finál – jednoduché, složené a nosové.

¹⁴ V textu budu pravidelně používat pro čínské vokály termín finály.

¹⁵ Rozdíl od HPF (Hànyǔ pīnyīn fāng'àn 汉语拼音方案, byl oficiálně schválen roku 1958), který rozlišuje pouze 35 finál, je v tom, že obsahuje jednoduché finály *i* (Trísková, 2012, s. 210).

¹⁶ V některých méně obvyklých případech se slabika může skládat pouze z finál (Dow, 1972, s. 180).

Obrázek č. 5 – *Finály čínského pchin-jinu a mezinárodní srovnávací tabulka fonetických symbolů¹⁷ (HPF).*

汉语拼音韵母国际音标对照表				
	开口呼	齐齿呼	合口呼	撮口呼
单 元 音 韵 母	-i /i ₁ /, ɿ/ (无)之, 资韵母	i /i/	u /u/	ü /y/
	a /a/	ia /ja/	ua /ɥa/	
	o /ɔ/		uo /ɥo/	
	e /ɛ/			
	ê /ɛ/	ie /je/		üe /ye/
	er /eɣ/			
复 元 音 韵 母	ai /æj/		uai /ɥæj/	
	ei /ej/		uei /ɥej/	
	ao /aʊ/	iao /jaʊ/		
	ou /oʊ/	iou /joʊ/		
带 鼻 音 韵 母	an /æn/	ian /jɛn/	uan /ɥæn/	üan /yɛn/
	en /ɛn/		uen /ɥɛn/	
		in /in/		ün /yn/
	ang /ɑŋ/	iang /jaŋ/	uang /ɥɑŋ/	
	eng /ɛŋ/	ing /iŋ/	ueng /ɥɛŋ/	
			ong /oŋ/	iong /joŋ/

Složené finály se skládají z tzv. mediály, centrály a terminály (viz Tab. 2). Centrály jsou hlavní vokály, které jsou pevnou součástí každé slabiky. Mediály jsou neslabičné vokály¹⁸, terminály jsou posledními prvky slabiky, když předchází centrály (Třísková, 2012, s. 118). Pokud má finála pouze jeden vokál (např. *a*), nebo má jeden vokál a konsonant (např. *an*), vokál se nazývá centrála a konsonant se nazývá terminála. Jestli finála je složena ze dvou vokálů (např. *ao*, *ie*), vokál s otevřenější artikulací je centrála. Zbývající vokály před centrálou se nazývají mediály, zadní část se nazývá

¹⁷ V // je IPA. Fonetická transkripce IPA naleznete v příloze 1. <https://www.internationalphoneticassociation.org/>

¹⁸ Tzv. glidy.

terminála. Jestli má finála tři vokály (např. *iou*) nebo dva vokály s konsonantem (např. *ueng*), prostřední vokál je centrála, první vokál je mediála a konsonant za centrálou je terminála.

Tabulka č. 2 – *Přehled obsazení jednotlivých pozic finály* (Třísková, 2012, s. 118).

mediály	centrály	terminály
i, u, ü	a, o, e, i, u, ü ě, er	i, u n, ng

Kvalita

Protože čínština má příliš mnoho finál, ukazují pouze formanty několika finál (viz Tab. 3), které jsou stejné nebo podobné jako české vokály. Čím větší je hodnota F1, tím je finála otevřenější. Čím nižší je hodnota F2, tím je jazyk posunut více dozadu a souvisí se zaokrouhlením a nezaokrouhlením rtů. Čím nižší je hodnota F2, tím jsou rty zaokrouhlenější. Pozorováním dat můžeme zjistit, že *a* má největší hodnotu F1, takže se jedná o nejvíce otevřenou finálu. Naopak *u* má nejnižší hodnotu F2, takže při vyslovení *u* jsou rty nejvíce zaokrouhlené. Čínské finály se nerozdělují na dlouhé a krátké, takže údaje v tomto aspektu, tj. kvantitě, nemohu porovnávat.

Tabulka č. 3 – *Tabulka dat frekvence formantu jednoduché finály* (Bao Huaichi, 1984).

Vokály	F1(Hz)	F2(Hz)
i	280–340	2300–2700
e	500–600	2100–2400
a	980–1200	1100–1300
o	550–670	710–830
u	350–400	450–530

2.1.1.3 Shrnutí českých a čínských vokálů

V této kapitole porovnám české a čínské vokály, jejich artikulační a akustické charakteristiky. Čínské vokály jsou zjevně složitější a obtížněji srozumitelné než české, jejich počet je také mnohem vyšší, než je tomu v češtině. Za zmínku stojí, že ačkoliv patří čeština a čínština do různých jazykových rodin, stále mají něco podobného. U základních vokálů *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, které jsou stejné/podobné pro oba jazyky, můžeme pozorovat, že těchto pět vokálů má podobnou polohu artikulace a tvaru rtů a hodnoty formantů jsou také velmi podobné. Jsou hodnoty čínských vokálů *o* a *u* F2 nižší a při vyslovování těchto dvou čínských vokálů jsou rty zaokrouhlenější. Takže se domnívám, že Číňané nemají velký problém s výslovností českých vokálů, protože jsou podobné čínským vokálům a jiné různé vokály v češtině neexistují, takže nemají vliv na výslovnost. Protože jsou ale různé hodnoty formantu F2 u zadních vokálů, může být výslovnost *o* a *u* trochu odlišná. Je třeba poznamenat, že hodnota formantu F2 *e* v čínštině je vyšší než v češtině, i když rozdíl není velký, může mít vliv na výslovnost a poněkud odlišit zvuk. Ale zvláštní pozornost jistě vyžaduje rozlišování mezi dlouhými a krátkými vokály, které je v češtině velmi důležité (viz výše). Číňané nikdy kvantitu vokálů nerozlišují, a proto dlouhé vokály mohou krátit, takže dlouhé vokály trvají stejně dlouho jako krátké vokály. Když mluví česky, je velká možnost, že změní význam slova.

2.1.2 Konsonanty

2.1.2.1 České konsonanty

České konsonanty obsahují 26 fonémů (Volín – Skarnitzl, 2018, s. 28). Ve srovnání s vokály jsou konsonanty složitější z hlediska výslovnosti a akustických vlastností. Podstata výslovnosti konsonantů spočívá v tom, že v procesu vyslovování fonémů existuje překážka (striktura). Konsonanty můžeme rozdělit podle čtyř charakteristik (Kopečková, 2022, s. 24–25).

1. Místo artikulace: české konsonanty se vyslovují na sedmi z jedenácti možných míst artikulace (Volín – Skarnitzl, 2018, s. 29). To jsou místa, kde se tvoří překážky. Podle místa artikulace se dělí na bilabiální (např. *p*, *b*), labiodentální

(např. *f, v*), prealveolární (např. *t, c*), postalveolární (např. *š, ř*), palatální (např. *ť, d'*), velární (např. *k, g*) a laryngální (např. *h*).

2. Způsob artikulace: dá se tomu také říkat typ striktury. Můžeme to rozdělit na několik skupin: okluze (úplná překážka, vůbec žádná cirkulace vzduchu), např. *t, k*, konstriktce (není úplně překážka, je tam plynulá cirkulace vzduchu), např. *f, z*, semiokluze (proces okluze přechází v konstriktci), např. *c, č*. Dále sem řadíme specifické konsonanty, jako jsou aproximanty (např. *l, j*) a vibranty (např. *r, ř*).
3. Postavení měkkého patra: jestli je patro sníženo, proudí vydechovaný dech nosní dutinou a tvoří se nazální konsonanty, např. *m, n, ň*.
4. Činnost hlasivek: vibrace hlasivek vytváří to, co se nazývá znělost. Hlasy lze rozdělit na neznělé a znělé (nepřítomnost/přítomnost hlasové složky). Lze je také nazývat párové hlasy. Sonory, např. *l, r, m* atd, jsou v češtině nepárové a vždy znělé.

Akustické vlastnosti konsonantů

Akustická podstata konsonantů je šum, podle podílu odlišujeme tyto typy fonémů.

1. Glidy – klouzavý zvuk, chybí šumová složka, ale není to zcela tón, blíží se konsonantu a dá se nazvat i polovokálem, např. *j*.
2. Likvidy – tónová složka je vyšší, ale je zde přítomen šum, např. *r*.
3. Nazály – má nižší podíl tónu než likvidy, např. *m*.
4. Obstruenty – vlastní (párové) konsonanty.

Z akustického hlediska lze šumy rozdělit do následujících skupin (Kopečková, 2022, s. 25).

1. Exploziv – velmi krátký šum, dochází k přerušení zvukového proudu před realizací hlásky, např. *t, g*.
2. Frikce – typický trvajícím šum, např. *v, š*. U této skupiny konsonantů se šumová složka liší, protože jsou zde zahrnuty i vibrantní, laterální a aproximantní hlasy.
3. Afrikáty – kombinace krátké pauzy a exploze, přechází ve frikci, zvuk se

slyšitelně blíží frikativě, např. *c*, *č*.

Tabulka zobrazující systém českých konsonantů podle místa a způsobu artikulace je v Příloze 2.¹⁹

Ráz

Tradičně je ráz [ʔ] tvrdý hlasový počátek, který se realizuje před vokály na začátku slova. Obvykle se klasifikuje jako konsonant. Z hlediska akustické vlastnosti se řadí k explozivám. Slouží jako jasný hraniční signál (pauza), objevuje se před vokály na začátku slova nebo za předponou (uvnitř mezi dvěma morfémy) (Kopečková, 2022, s. 26). Nejčastější použití rázu v češtině je: když slovo nebo věta začíná vokály, např. [ʔulice]; když následuje za neslabičnou předložkou (*k*, *s*, *z* a *v*), např. [k ʔevje] (Hůrková, 1995, s. 25). V čínštině má ráz odlišnou funkci, proto je těžké tyto pojmy srovnávat. Očekávám ale, že v analýze si studenti použití rázu nebudou uvědomovat, i když o něm byli poučeni.²⁰

2.1.2.2 Čínské konsonanty

Čínské konsonanty se ve standardní čínštině také nazývají iniciály.²¹ Existují určité rozdíly v počtu počátečních iniciál. Různí autoři mohou mít různé názory na počet iniciál. Trísková (2012, s. 122) uvádí počet 21 iniciál a Kane (2009, s. 143) jej vypočítává na 23. Tento rozdíl se vyskytuje u *w* a *y*, které samy o sobě na výslovnosti výsledných slabik nemají vliv. Již dříve jsem zmínila, že čínské finály mohou tvořit slabiky samostatně, takže iniciály nejsou povinnou součástí slabiky, např. *an* nebo *ai*.

V čínštině jsou iniciály podle místa artikulace rozděleny na (viz Tab. 4): labiály (např. *b*, *m*), dentoalveoláry (např. *d*, *s*), postalveoláry (např. *ch* [tʂʰ], *r*), postalveoláry palatalizované (např. *j*, *x* [ç]), veláry (např. *k*, *h*).

Způsob artikulace lze rozdělit do následujících typů: okluzivy (např. *z*, *j*), afrikáty (např. *ch*, *k*), nazály (např. *m*, *n*), frikativy (např. *s*, *sh* [ʃ]), laterály (např. *l*) a

¹⁹ <https://fon.webnode.cz/vyukove-materialy/>

²⁰ Ráz byl procvičován v semináři o ortoepii češtiny (pozn. autorky).

²¹ V textu budu používat pro konsonanty termín iniciály.

aproximanty (např. *r*). Dále jsou rozděleny primárně na obstruenty (okluzivy, frikativy, afrikáty) a sonory (nazály, laterály, aproximanty). První svislý sloupec Tabulky 4 níže zobrazuje okluzivy afrikáty, ty jsou pak děleny podle realizace aspirace. První sloupec jsou neaspirované (např. *g*, *z*, *j*) a druhý sloupec jsou aspirované (např. *p*, *c*, *q*). Neaspirované lze ve fonetickém systému klasifikovat jako neznělé fonémy a jejich protějšky jsou neznělé aspirované. Ve standardní čínštině existuje několik znělých iniciál, např. sonory (*m*, *n*, *l*, *r*), ale nemají neznělé protějšky (Třísková, 2012, s. 138).

V čínštině je šest aspirovaných iniciál a jejich šum je zřetelnější a trvá déle. Charakteristika aspirovaných iniciál v čínštině souvisí s těmito dvěma aspekty (Třísková, 2012, s. 141):

1. jak aspirovat (okluziva nebo afrikáta),
2. jaká je první finála po iniciále.

Poslední speciální kombinací je *y* a *w*, kterou můžeme nazvat nulové iniciály.

Tabulka č. 4 – Čínské fonetické konsonanty (Třísková, 2012, s. 137).²²

Způsob artikulace	okluzivy a afikáty (zavěrové a polozavěrové)		nazály (nosové)	frikativy (třené)	laterály (bokové)	aproximanty
	neaspirované (nepřidechové)	aspirované (přidechové)				
labiály	b[p] ¹⁹	p[p ^h]	m[m]	f[f]		
dentoalveoláry	d[t]	t[t ^h]	n[n]		l[l]	
	z[ts]	c[ts ^h]		s[s]		
Postalveoláry	zh[tʂ]	ch[tʂ ^h]		sh[ʂ]		r[ʐ]
postalveoláry palatalizované (=alveopalatály) dorzální přední	j[tɕ]	q[tɕ ^h]		x[ɕ]		
Veláry dorzální zadní	g[k]	k[k ^h]		h[x]		

²² Protože čínština má příliš mnoho konsonantů se speciální výslovností, nelze použít českou fonetickou transkripci, proto je transkripce v této tabulce v IPA podle Třískové (2012, s. 137).

2.1.2.3 Shrnutí českých a čínských konsonantů

V této kapitole porovnám české a čínské konsonanty. Je možné pozorovat, že konsonantické systémy češtiny a čínštiny jsou velmi odlišné. Nejprve se zaměřím na místo artikulace. Čeština má podle podrobné klasifikace celkem sedm artikulačních míst, čínština jen pět. Ve srovnání s češtinou čínština postrádá hlásky prealveolární a laryngální. Ačkoliv se některé konsonanty jeví jako stejné, jejich místo či způsob artikulace mohou být v češtině a čínštině jiné.²³ V čínštině je z hlediska místa artikulace mnoho dentoalveolár, ale tato poloha výslovnosti se v češtině nepoužívá. Souhrnně tedy můžeme říct, že jen málo fonémů v češtině a čínštině je na základě místa artikulace podobných (např. *p*, *k*).

Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma jazyky je znělost a aspirace. Čeština rozděluje konsonanty na znělé a neznělé. Kromě sonor jsou všechny ostatní konsonanty párové, což znamená, že jeden z nich je znělý a druhý neznělý. Čínština pak rozděluje některé iniciály na aspirované a neaspirované. Všechny jsou neznělé. To je ve srovnání s češtinou nejvíce odlišný a nejdůležitější bod. V češtině neexistuje koncept aspirace a v čínštině neexistuje párová znělost. V čínštině jsou všechny sonory znělé (což je stejné jako v češtině).²⁴

Pokud jde o způsob artikulace, většina konsonantů se vyslovuje jinak. Jen nazály a frikativy jsou v obou jazycích podobné.

Myslím si tedy, že konsonanty jsou pro Číňany, kteří se učí česky, stále velmi obtížné. Problém nemusí být čtyři konsonanty *m*, *n*, *f* a *l*, které jsou si poměrně podobné podle způsobu artikulace a místa artikulace. Někteří Číňané mohou realizovat aspirované hlásky, ale není to v komunikaci problém. Náročné může být správně uchopit a rozlišit tyto konsonanty (např. *ʃ*, *ʃ* × *ž*, [ʃ]), protože v čínštině neexistují. Velmi důležité je to, jak správně vyslovit *r*. Pokud jej neumí správně vyslovit, těžko jej odliší od *l*, např. *hrad* × *hlad*. Význam lze snadno změnit. Nejobtížnější jsou párové konsonanty. Číňané nerozlišují mezi znělými a neznělými. Když většina Číňanů čte

---

²³ Např. v češtině i čínštině existují konsonanty *k*, *g*, avšak realizace je jiná: v češtině [k], [g], v čínštině [k], [kʰ]. V češtině je konsonant *h* hláskou laryngální [h], v čínštině velární [x].

²⁴ Sonory v češtině a čínštině jsou znělé, ale fonémy – sonory jsou jiné: čeština má osm (*m*, *n*, *ň*, *r*, *l*, *j*, [m], [ŋ]) a čínština jen čtyři (*m*, *n*, *l*, *r*).

tato dvě slova *puk* × *buk*; *tudy* × *dudy*, jejich výslovnost konsonantů *p* × *b*, *t* × *d* bývá stejná. Pro Čiňany, kteří češtinu už nějakou dobu studovali, jak je zmíněno ve výsledcích práce Xinlu Li (2023), obecně platí, že nejobtížnější na výslovnost je konsonant *ř*, následuje *r*, jako středně obtížné jsou klasifikovány *t'*, *d'*, *ň* a *z*, *c*, problematické ale není např. *s*. Je však velmi obtížné rozlišit *h* a *ch*, za nimi následuje *p* × *b*, *t* × *d*, *t'* × *d'*, *k* × *g* a *f* × *v*. U dvojic *z* × *c*, *ž* × *č* to naopak podle výzkumu každý snadno rozliší.

2.1.3 Hláskové změny

Z hlediska hláskových změn nastává v češtině nejčastěji jev zvaný asimilace, a to když vedle sebe sousedí dva nebo více konsonantů. Navzájem se ovlivňují, aby byla výslovnost jednodušší. Asimilace se dělí na dva způsoby, jeden je asimilace znělosti a druhý je asimilace artikulace.

Asimilace znělosti je nejběžnější hláskovou změnou. U párových konsonantů se asimilace nevyskytuje, když jsou první i druhý foném ve slově znělé nebo neznělé, např. *Zbyněk* [zbiňek].²⁵ Když je první foném znělý a druhý neznělý, změníme podle pravidel první foném na neznělou hlásku, např. *zpěvák* [spjevák]. Když je první foném neznělý a druhý je znělý, stává se první foném ve výslovnosti znělý podle druhého fonému, např. *když* [gdiš]. Hlásek jedinečných (sonory) se asimilace netýká (Kopečková, 2022, s. 27). Pro labiodentální v platí pravidlo, že podléhá asimilaci, např. *vtip* [fʃip], ale nezpůsobuje asimilaci stejně jako sonory, např. *svolit* [svolit] a *zvolit* [zvolit] (Volín – Skarnitzl, 2018, s. 47– 48). V češtině je typický směr asimilace regresivní, to je když je první foném ovlivněn druhým fonémem, např. *shoda* [zhoda]. Když je druhý foném ovlivněn prvním, je to směr progresivní, např. *shoda* [sxoda] (Hůrková, 1995, s. 28).

Asimilace artikulace se dělí na dva typy, jedním je změna místa tvoření, druhým je změna způsobu tvoření. Změna místa tvoření v češtině je obvykle standardní výslovnost prealveolárního [n] jako velární [ŋ] v kombinaci konsonantů *nk/ng*, např.

---

²⁵ V textu používám českou fonetickou transkripci podle Kopečkové (2022, s. 44–45).

banka [ban̩ka]. Změna způsobu tvoření je v češtině skoro vždy neortoepická, např. *kapsa* [kapca] (Kopečková, 2022, s. 28).

Existují některé další hláskové změny, např. disimilace – *doktor* [dox̩tor], *elize* – *jablko* [japko], metateze – *celer* [cerel] atd.²⁶

V čínštině neexistuje žádný podobný koncept hláskových změn. Takže si myslím, že pro Číňany, když se poprvé začnou učit česky, je těžké rychle zvládnout, jak změnit hlásky. Protože se na to často zapomíná při čtení slova a ne všechna písmena, která ve slově vidíme, odpovídají konkrétním hláskám, např. ve slově *kdo* čteme [g] – [gdo], ne původní [k]. I když se systematicky učí hláskové změny, stále se nemůže toto pravidlo flexibilně aplikovat. Je velmi důležité říct, že pokud mluvčí nedává pozor na hláskové změny na začátku, např. čte slovo *zpěvák* [zpjevák], špatná výslovnost se může stát zvykem a bude obtížné ji později opravit.

2.2 Suprasegmentální jevy

V této části představím slovní přízvuk a intonaci češtiny i čínštiny, jelikož jsou tyto dva suprasegmentální jevy součástí analýzy.

2.2.1 Slovní přízvuk

Slovní přízvuk v češtině

Český slovní přízvuk označuje silněji vyslovovanou slabiku, která se vždy nachází na první slabice slova (slovní kombinace). Má funkci definovat hranice slov. Takže přízvučná slabika ve slově je silnější a vyšší, může být typické kolísání tónu. V češtině existují dvě základní situace, kdy slovo nemá přízvuk. První z nich tvoří příklonky a předklonky. Příklonky jsou jednoslabičná slova, např. zájmena (*mi*, *se*), pomocná slovesa (*jsem*, *jsi*) atd. Nenesou přízvuk a spojují se do přízvukového taktu s předchozím přízvuchým slovem, např. *'Slibuji ti to*. Předklonky mohou být např. spojky (*a*, *i*), částice (*ani*, *kéž*) atd. Přízvuk bývá v pozici po pauze až po jejich vyslovení, např.

---

²⁶ Uvedené hláskové změny jsou nestandardní.

ta 'dívka. Když je jednoslabičná předložka kombinována se jménem, přízvuk je kladen na předložku, např. 'do Brna. To, že je třeba zdůrazňovat jednoslabičné předložky, se v češtině striktně nedodrhuje. Pokud je slovo následující po předložce dlouhé a výsledný takt je rytmicky vytržený z kontextu, mluvčí často na předložku neklade přízvuk (Volín – Skarnitzl, 2018, s. 67). Kromě hlavního přízvuku existuje i sekundární přízvuk. Sekundární přízvuk, který je o něco slabší než hlavní přízvuk, se vyskytuje na první slabice druhé části složeného slova, např. 'severo, západní (Kopečková, 2022, s. 31).

Slovní přízvuk v čínštině

Přízvuk a nepřízvukné zvuky v čínštině jsou neoddělitelné a vzájemně se doplňují. Přízvuk v čínštině je pohyblivý. Když je čínský důraz kladen na různé slabiky, může se také změnit význam slova, např. ve slově „东西“ slabika s přízvukem vpředu se vztahuje k předmětu, slabika s přízvukem vzadu se vztahuje ke směru. Přízvuk v čínštině je rozdělen do čtyř úrovní: těžké, střední, sekundární lehké a lehké (Cao wen, 2010, s. 114).

1. Dvojslabiky:

- střední a těžké (časté) – 国家 [guójia] (stát), 伟大 [wěidà] (ohromný), 汽车 [qì chē] (auto)...
- těžké a sekundární lehké – 艺术 [yìshù] (umění), 手艺 [shǒuyì] (umělecká řemesla), 娇气 [jiāoqì] (zhýčkaný)...
- těžké a lehké – 耳朵 [ěrdou] (ucho), 妈妈 [māma] (maminka), 庄稼 [zhuāngjia] (plodina)...

2. Tříslabiky:

- střední, sekundární lehké a těžké – 炊事员 [chuīshìyuán] (kuchař), 西红柿 [xīhóngshì] (rajče), 电视剧 [diànshìjù] (seriál)...
- střední, těžké a lehké – 胡萝卜 [húluóbo] (mrkev), 同学们 [tóngxuémen] (studenti)...
- těžké, sekundární lehké a lehké – 朋友们 [péngyoumen] (kamarádi), 姑娘家 [gūniangjiā] (dívky)...

3. Čtyřslabiky:

- střední, sekundární lehké, střední a těžké – 高高兴兴 [gāogao-xìngxìng] (slast), 坑坑洼洼 [kēngkeng-wāwā] (výmol)...
- střední, sekundární lehké, těžké a lehké (málokdy) – 外甥媳妇 [wàisheng-xífù] (manželka synovce), 如意算盘 [rúyì-suànpán] (idiom, vyjadřuje zbožné přání)...

Dvouslabičná slova mají ve většině případů formu „střední a těžké“. Když následuje lehký zvuk „těžké a lehké“, znamená to, že lehký zvuk nemá v čínském pchin-jinu žádné tóny, nejsou označeny žádné tónové symboly.

Výše uvedená jsou samozřejmě jen některá, stručně shrnutá, pravidla a neplatí pro všechna čínská slova. Samotný slovní přízvuk je v tradiční čínštině konvencí. To se stalo zvykem lidí. Kvůli tradičnímu vztahu je fixován na určitou část slova, na pozici. Některé přízvuky jsou jen proto, aby bylo čtení přirozenější a autentičtější. Když chce mluvčí hovořit jasněji a systematictěji čínsky. Nestačí si však jen zapamatovat určitou pozici, kde jsou přízvuky vyžadovány, ale je potřebný nějaký jazykový smysl a intuice.

Myslím si, že ačkoliv je definice přízvuku v češtině a čínštině stejná, to znamená, že přízvuková slabika je silnější než ostatní, jsou oba jazyky odlišné, pokud jde o jeho pozici ve slově (ve slovní kombinaci). Čeština zdůrazňuje vždy první slabiku, ale čínština má svá pravidla, kam umístit přízvuk, a ten je tak pohyblivý. Většina slov je navíc speciálních. Pro Číňany, kteří chtějí mluvit autentickou češtinou, je to stále velmi obtížné, protože Číňané pravděpodobně čtou česky stejně jako čínský pchin-jin, přízvuk tak dávají na nesprávné slabiky, což bude působit nepřírodně.

2.2.2 Intonace

Intonace v češtině

Intonace označuje výšku a průběh melodému ve větách (na jejich konci), když mluvčí mluví. Dokáže vyjádřit postoj, náladu a emoce (Zhou Tongchun, 2003, s. 128). Pro češtinu je nejdůležitější stoupající a klesající intonace na konci věty, což je výrazný

rys na větné úrovni. Různé intonace stejné věty mohou ovlivnit význam. Intonace může určit hranice výpovědi, vede k následujícímu členění a naznačuje, zda je výpověď ukončena. Intonaci lze rozdělit do tří typů podle průběhu melodému (Kopečková, 2022, s. 35).

1. Klesavá intonace: když je věta oznamovací nebo věta rozkazovací, např. *Jdu do školy. Běž pryč!* atd. Melodie postupně slábne od první přízvučné slabiky. Patří sem i stoupavě-klesavá intonace, a to v doplňující otázce, např. *Kolik je ti let?*
2. Stoupavá intonace: vyskytuje se ve zjišťovacích otázkách, např. *Jsi z Číny?* Zvuk melodie bude stále vyšší a vyšší, poslední slabika bývá většinou nejvyšší.
3. Neklesavá intonace: označuje, že věta nekončí a bude pokračovat, např. *Chci jít do školy, ale....* Zvuk se sníží a poté začne postupně stoupat.

Intonace v čínštině

Čínská intonace je velmi podobná češtině, jen s několika drobnými rozdíly. Čínskou intonaci lze rozdělit do čtyř kategorií (Cao wen, 2010, s. 134).

1. Stoupavá intonace: většinou je používána v otázkách, řečnických otázkách, krátkých příkazových větách nebo větách vyjadřujících hněv, napětí, varování nebo volání, např. *你在做什么? (Co děláš?).*
2. Klesavá intonace: obecně se používá ve zvolacích větách, rozkazovacích větách nebo větách vyjadřujících odhodlání, chválu, požehnání apod. Lze jej také použít k vyjádření pocitů smutku, smutku a rozhořčení, např. *祝你一切顺利。 (Přeji ti všechno nejlepší.).*
3. Rovný tón: je často používán ve větách, které popisují, vysvětlují nebo vyjadřují váhání, přemýšlení, lhostejnost, vzpomínání atd., např. *我记得你很喜欢穿这件裙子。 (Pamatuji si, že jsi ráda nosila tyto šaty.).*
4. Klikatý tón: je používán k vyjádření zvláštních emocí, jako je sarkasmus, nadsázka, důraz, slovní hříčka, překvapení atd., např. *哦上帝, 你竟然都干完了! (Bože, ty jsi to vlastně všechno dokázal.).*

Pokud jde o intonaci, myslím, že pro Číňany není těžké ji snadno zvládnout. Je

však důležité, aby ji používali správně, např. klesat hlasem na konci věty, jinak budou posluchači očekávat, že bude následovat něco dalšího.

PRAKTICKÁ ČÁST

3. Zaměření práce

V této práci se zaměřuji na to, jaké potíže mají Číňané s výslovností z hlediska zvukové roviny češtiny. Díky takovému výzkumu můžeme lépe vědět, jaké jevy mohou být pro Číňany problematické. Studenti se tak mohou vyhnout mnoha chybám ve výslovnosti a lektori si včas uvědomit, proč je pro Číňany obtížné vyslovit některé české hlásky. Práce tak může mj. pomoci i v tom, že Číňané budou moct postupně mluvit plynule česky.

Hlavním cílem práce je tedy zjistit, které české hlásky, hlásková spojení a suprasegmentální jevy (přízvuk a intonace) jsou pro čínské studenty obtížné.

V teoretické části jsem zmínila některé hlásky a další složky, které jsou pro Číňany ve výslovnosti obtížné. Na základě teorie přistupuji k analýze s několika předpoklady.

Nejdůležitějším předpokladem je, že si Číňané neuvědomují důležitost dlouhých vokálů, protože v čínštině neexistuje koncept dlouhých vokálů. Je velmi pravděpodobné, že dlouhé vokály nebudou vyslovovat dostatečně dlouze, čímž se může měnit význam slova. Proto se může často stát, že většina Číňanů bude vyslovovat dlouhé i krátké vokály stejně (hlavně v delších větách).

Někteří Číňané možná nebudou dobře zvládat odlišovat vokály *o* a *u*, protože hodnota formantu F2 je v češtině vyšší než v čínštině. Při vyslovování *o* a *u* nebudou dostatečně artikulovat, čímž změní jejich realizaci. Myslím si, že většina Číňanů nebude mít problém s jinými vokály a diftongy.

Obtížné pravděpodobně pro Číňany budou neznělé a znělé konsonanty. S největší pravděpodobností budou párové konsonanty, např. *p* × *b*, číst stejně.

Ohledně asimilace se domnívám, že polovina studentů by asimilace měla ovládat, ale polovina studentů ji nebude umět správně používat a stále bude číst původní grafémy. Častěji to očekávám u předložek a slovních spojení. Podobné chyby předpokládám i u rázu, někteří Číňané možná nerealizují ráz, když by měli.

Myslím si, že většina Číňanů si slovní přízvuk neuvědomuje, i když v českých slovech se přízvuk většinou klade na první slabiku. Protože v čínštině neexistuje žádná

pevná přízvuková pozice. Když čtou slova, řídí se čínským způsobem a nepřemýšlí o tom, že první slabika potřebuje přízvuk. S intonací by většina Číňanů neměla mít žádný problém.

3.1 Metoda práce

V této kapitole popíšu průběh analýzy, zpracování a prezentaci dat.

3.1.1 Výběr mluvčích a pořizování nahrávek

Sběr studentských nahrávek proběhl v únoru 2024. Nahrávání se zúčastnilo celkem 16 studentů (11 žen a 5 mužů). Všechny 16 studentů jsou Číňané a aktuálně studují v České republice. Jejich úroveň češtiny je od A2 do B2. Většina studentů v současnosti studuje na českých univerzitách a někteří již úspěšně absolvovali. Pořizování nahrávek probíhalo individuálně a v tiché místnosti. Všichni studenti souhlasili, že následné nahrávky použijí pro výzkum.²⁷

3.1.2 Text k analýze výslovnosti

Výslovnost studentů jsem analyzovala na základě čteného projevu. Připravila jsem dokument ke čtení se sedmi oddíly.²⁸ První část je zaměřena na všechny české vokály, dlouhé i krátké. Druhá část obsahuje kombinace předložek a slov. Třetí část testuje české diftongy. Čtvrtá část je zaměřena na dvojice neznělých a znělých konsonantů. V páté části je zkoumána výslovnost konsonantů *d*, *t*, *ň* v českých a cizích slovech. Šestá část je zaměřena na asimilace. Sedmou částí je krátký článek obsahující některé z výše uvedených zkoumaných jevů.

Číňané, kteří se učí česky, měli celý dokument přečíst, já jsem to nahrávala. Studenti tento dokument viděli poprvé a na přípravu neměli čas.

---

²⁷ Podepsaný souhlas studentů s nahráváním naleznete v Příloze 3.

²⁸ Dokumenty, které studenti čtou, naleznete v Příloze 4.

3.1.3 Postup při analýze a prezentaci výsledků

Všechny nahrávky jsem analyzovala poslechem a zjišťovala jsem, zda výše uvedené jevy správně vysloví. Vytvořila jsem si tabulku, která mi pomohla přesně zjistit, kolik lidí dokáže správně přečíst zkoumané hlásky a další jevy. Ne všechna slova z dokumentu se v tabulkách objeví, analyzuji pouze všechny fonetické prvky obsažené ve slovech, například když se hodnotí vokál *a*, zaměřuji se jen na dvě slova – *hlad* a *zakódovaný*. Výslovnost v ostatních slovech, která obsahují vokál *a*, neovlivňuje posouzení zvládnutí vokálu *a*.²⁹ Vokály *a*, *e*, *o* a *u* se objevily někdy i dvakrát. Výzkumu se účastnilo celkem 16 lidí, takže v tabulce pro tyto vokály je uvedeno hodnocení pro 32 respondentů (např. 16 x 2 vokály *a*). Předpokládáme, že první hodnocení vokálu *a* studenta 1 je **A**, ale druhé pozorované *a* není správně vysloveno, pak druhé hodnocení nepokračuje v předchozím hodnocení **A**, může být **B** nebo **C**. Pokud je vokál ve slovech jen 1x, tak počet hodnocení je pouze pro 16 studentů. Tímto způsobem jsem postupovala primárně v první sekci, v dalších jsem se koncentrovala na všechna slova / všechny kombinace/dvojice a často pro 16 studentů.

Přízvuk a intonaci jsem analyzovala primárně v textu. Pokud se ale objevily chyby i v izolovaných slovech/kombinacích, zaznamenávám je.

Pro hodnocení jsem si určila kritéria:

- **A** v tabulce znamená, že zvládají výslovnost správně.
- **B** znamená, že správná výslovnost není perfektní, ale není úplně nesprávná a mohu rozumět.
- **C** znamená, že výslovnost je nesprávná.

Mnoho slov obsahuje stejný vokál. Vokál *e* hodnotím ale pouze ve dvou slovech *veselé* a *pláže*. Vokál *o* se hodnotí z *kolo* a *ozón*. Vokál *u* je z *pstruhů* a *můžu*. Ostatní vokály *i* a *y* jsou obsaženy pouze v jednom slově.

---

²⁹ Ostatní krátké vokály se řídí stejným pravidlem, u dlouhých vokálů byly někdy hodnoceny i tři výskyty.

4. Výsledky analýzy

4.1 Vokály

V této kapitole prezentuji výsledky mé analýzy vokálů, tedy zda Čiňané vyslovují vokály správně a zda dlouhé vokály trvají déle než krátké.

Tabulka č. 5 – *Realizace krátkých vokálů (kvalita).*

Krátké vokály	a	e	i	o	u	y
A	28	32	16	31	30	16
B	3	0	0	1	1	0
C	0	0	0	0	1	0

V porovnání s tím, co jsem předpokládala, je kvalita krátkých vokálů v čteném projevu studentů docela dobrá. Jasně slyším rozdíl mezi jednotlivými vokály, ale je pro mě trochu obtížnější rozlišit, zda je vysloven vokál *o* nebo *u* (proto hodnocení B u dvou studentů). Během nahrávání jsem zjistila, že studenti při čtení slov záměrně více artikulovali, snažili se tedy mluvit pečlivě. To jim pomohlo lépe vyslovovat. U vokálu *a* byly zjištěny tři případy nestandardní výslovnosti. Vokál *a* je z mého pohledu dobře rozeznatelný, ale výslovnost je trochu podobná vokálu *e*. K tomuto jevu dochází u slova *zakódovaný*, kde studenti vyslovují první slabiku skoro jako [ze]. Výslovnost je tedy trochu otevřená. Ve slově *hlad* je krátký vokál *a*, ale studenti ho dvakrát vyslovují jako [hlát]. Níže se zaměřím na kvantitu vokálů studentů.

Podle výsledků je docela jasné, že nebyl zjištěn problém s vokály *e* a *i*. Studenti je snadno vyslovují. Ale v první slabice ve slově *milý* je krátký vokál *i* a pět studentů jej stále vyslovalo jako [míli]. Vokál *o* se ve slově *kolo* vyskytuje pouze jednou jako nestandardní, student *kolo* vyslovuje jako [kolu]. Ale není to úplně výslovnost [u], pořád mohu slyšet trochu výslovnost [kolo]. Takže si myslím, že tato výslovnost je něco mezi [o] a [u]. Ve slově *pstruhů* se vyskytují dva nestandardně vyslovené vokály [u].

Jednou byla patrná výslovnost *u*, ale ne úplně správná. V dalším případě byla výslovnost zcela odlišná, něco jako *ü* [y] v čínských vokálech. Výslovnost *y* je stejná jako *i* a pro čínské studenty pravděpodobně není problematická. Jen jeden student vyslovil slovo *byt* jako [bít].

Dlouhé vokály se také objevily ve dvou slovech. Hodnocení probíhalo tedy jako výše (32 možných výslovností). Ale dlouhé vokály *í* a *ú/ů* se vyskytly 3x – *bít, klíčí a pstruhů, můžu, neúplný*. V tabulce je tedy celkem hodnocení pro 48 možných realizací (tedy 3 x 16).

Tabulka č. 6 – Realizace dlouhých vokálů (kvantita).

Dlouhé vokály	á	é	í	ó	ú, ů	ý
A	20	12	24	11	17	11
B	4	11	16	13	15	15
C	8	9	8	8	15	6

Většina studentů si pravděpodobně při výslovnosti neuvědomuje rozdíl mezi dlouhými a krátkými vokály, to potvrzuje můj předpoklad. Dlouhý vokál *á* byl jasně slyšet 20x, tedy měl dlouhé, až velmi dlouhé trvání. Dále se objevily 4 případy, které byly o něco delší než krátký vokál, ale ne výrazně. Ve slově *panáček* se 8x kvantita vůbec neprojevuje a někteří studenti dokonce vyslovují druhou slabiku kratšeji než první.

Dlouhý vokál *é* ve slově *veselé* byl 9x v zakončení vysloven velmi krátce, jako by vokál téměř „zmizel“. Ale ve slově *kvést* již většina studentů vokál prodloužila a vyslovila ho správně. Prostřednictvím výše uvedených dvou příkladů mohu zjistit, že studenti často prodlužují první slabiku slova. Může to být způsobeno tím, že student klade důraz na první slabiku. Protože pokud je slabika přízvučná, jeho výslovnost se

snáze prodlouží. Přízvuku se věnuji v části pro suprasegmentální jevy níže.

Nikdo neudělal chybu v kvantitě dlouhého vokálu *i* ve slově *bít*. Avšak ve slově *klíči*, kde se dlouhé *i* vyskytuje dvakrát, někteří studenti vysloví pouze jeden dlouhý (to se stalo celkem 16x, z toho 6x studenti krátili první dlouhý vokál *i* a 10x krátili druhé *i*) a 8x dokonce dlouhý vokál nevyslovují vůbec, vysloví slovo jako [kliči].

S vokálem *o* ve slově *ozón* neměli participant zvlášť velké problémy, někteří studenti nerealizovali dlouhý vokál dostatečně dlouho, ale stále jsem slyšela rozdíl. Ale ve slově *zakódovaný* v 8 případech dlouhá hláska vyslovena nebyla. Jednou byl realizován dlouhý vokál místo krátkého *o* ve třetí slabice a jednou byl dlouze vysloven krátký vokál *a* ve čtvrté slabice. Jeden student vyslovil slovo *zakódovaný* jako [zakudovani] a další ve slabice *kó* jako [gōng] podobně jako v čínštině.

U dlouhého vokálu *ú* jsou nestandardní případy rozloženy rovnoměrně. Dlouhé vokály jsou redukovány v každém slově a nejčastěji se chyby objevují ve slově *pstruhů*.

Vokál *y* se vyskytoval na konci slov, takže většinou nebyl dlouhý vokál příliš patrný, v 6 případech byl dlouhý vokál zkrácen úplně.

Diftongy se také jako vokály objevovaly ve více slovech, každá skupina diftongů je hodnocena 32x (tedy 2 x 16).

Tabulka č. 7 – Realizace diftongů.

Diftongy	au	eu	ou
A	27	32	29
B	3	0	3
C	2	0	0

Diftongy zvládá dobře vyslovit většina studentů. Zřetelně je slyšet diftong *au*, dokonce 27x, a studenti jej vyslovují velmi dobře. Tři účastníci realizovali *au* trochu jako diftong *eu*, ale ještě je bylo možno identifikovat jako *au*. Dvakrát se to stalo ve slově *autobus* – vysloveno jako [ʔeūtobus]. Diftongy *eu* dokáže každý bez problémů

vyslovit zřetelně. Pouze třikrát byl vysloven nesprávně diftong *ou* ve slově *zkoumat* jako [skumat], ale nebyl to zřetelně krátký vokál *u* a nesprávná realizace nezpůsobila neporozumění.

4.2 konsonanty

V této kapitole prezentuji výsledky mé analýzy konsonantů: zda Číňané můžou správně rozlišit dvojici neznělých a znělých konsonantů, jestli správně vysloví *d'*, *t'*, *ň* v českých a cizích slovech a ráz v různých kombinacích. Také zjišťuji, zda umí asimilaci znělosti (popř. artikulace).

V tabulce je zahrnuto pouze šest kombinací dvojic. Pak ještě pozoruju tři skupiny konsonantů, které jsou na konci slova, např. *jet – jed*. Budu to podrobně popisovat níže. Každá dvojice je hodnocena 16x. Hodnocení konsonantů bude mít pouze dva stupně – **A** a **C**. Posoudím pouze, zda je studenti rozliší správně, nebo ne.

Tabulka č. 8 – *Realizace dvojic neznělých a znělých konsonantů.*

Konsonanty	p × b	š × ž	f × v	t × d	dž × č	tě × dě
A	3	15	4	5	15	3
C	13	1	12	11	1	13

Z údajů v tabulce je možné zjistit, že většina studentů nemůže mnoho dvojic zcela rozlišit. Čtou konsonanty úplně stejně. Pouze tři studenti v dvojici *p × b* dokážou rozlišit neznělé a znělé konsonanty. U ostatních 13 studentů byly zcela identické. Protože v dokumentu jsou tyto dvojice neuspořádné, mohou dočíst předchozí konsonant a úplně zapomenout na rozlišení dalšího (toto neuspořádání bylo plánované). V podstatě všichni studenti nemají problém správně vyslovit neznělé [p]. Pouze jeden student vysloví neznělé [p] jako znělé [b]. Ostatní studenti čtou znělé [b] jako neznělé [p].

Dvojici *š × ž* dobře ovládá skoro každý a 15 studentů je umí správně rozlišit. Tato

kombinace je pro většinu studentů snadná. Pouze jeden student čte neznělé [š] jako znělé [ž].

Dvojici $f \times v$ umělo správně vyslovit jen velmi málo studentů, pouze čtyři. Mezi 12 studenty, kteří dvojici nerozlišovali, jeden čte neznělé [f] jako znělé [v]. Ostatních 11 studentů vysloví [v] úplně stejně jako neznělé [f].

Pouze pět studentů umí správně rozeznat dvojici $t \times d$. Jeden z ostatních studentů vysloví neznělé [t] jako znělé [d]. Zbýlých 10 studentů čte ve slovech vždy neznělé [t]. Je tam jeden student, který si stále pletl neznělé a znělé hlásky těchto dvojic ($p \times b, f \times v, t \times d$). Mám podezření, že si mohl pamatovat dvojici neznělých a znělých opačně.

V dvojici $dž \times č$ není žádný velký problém. Pouze jeden student vyslovil [č] jako [ž], ale ostatní to dokázali číst správně.

Dvojice $tě \times dě$ je pro Čiňany stále obtížná. Ve čtení jsem slyšela jasně rozdíl jen u tří studentů. Zbýlých 13 lidí vysloví znělé [d'] jako neznělé [t'] a není v tom vůbec žádný rozdíl. Dva studenti pak četli *těsný* jako [t'ěšní].

Ve skupině $jet \times jed$ pouze sedm lidí správně tato dvě slova vysloví, obě [jet]. Zbývajících devět lidí vyslovuje slovo *jed* jako [jed]. Znělý konsonant na konci slova před pauzou nevyslovují jako neznělý konsonant. Pouze pět lidí ve skupině $kos \times koz$ správně vyslovuje [kos]. Ostatních 11 studentů stále vyslovuje slovo *koz* jako [koz]. Ve skupině $sut' \times sud'$ čte 6 lidí obě slova [sut']. Mezi ostatními nesprávnými (10x) vyslovili tři studenti *sud'* jako [sud']. Další čtyři studenti vysloví *sut'* a *sud'* jako čínskou výslovnost [zhī] a dvě studentky to četly jako čínskou výslovnost [chī]. A ještě jeden student vyslovil *sud'* jako [sud].

V další části jsem zkoumala výslovnost konsonantů $d/t/n$ v kombinaci s i/i v českých a cizích slovech. Opět tu existuje pouze 16x hodnocení na skupinu.

Tabulka č. 9 – Realizace v cizích slovech.

Cizí slovo	n × ň	t × t'	d × d'
A	16	10	15
C	0	6	1

V českých slovech studenti neměli problémy vůbec, proto jsou v tabulce jen výsledky pro cizí/přejatá slova.

Všichni studenti čtou kombinaci *n × ň* velmi správně, např. ve slově *nic* umí každý přesně vyslovit správnou výslovnost [ňic] a v cizím slově *univerzita* čte [univerzita]. Správných výslovností pro spojení *t × t'* je pouze 10x, velmi dobře mohou vyslovit slova třeba *ticho* [t'icho]. Problematické je cizí slovo. Celkem 6 studentů vyslovuje slovo *optika* jako [opt'ika]. Kombinaci *d × d'* studenti čtou 15x správně, všichni zvládají dobře slovo *dívka* [d'ívka]. Pouze jednou vyslovil student slovo *rádio* jako [rád'io].

Kombinace předložek a slov se hodnotí podle typu předložky. Neslabičné předložky jsou ve čtyřech kombinacích, celkem je 64x (tedy 4 x 16). Slabičné jsou obsaženy v šesti kombinacích, celkem 96x (tedy 6 x 16). Víceslabičné se objevují ve třech kombinacích, takže 48x (3 x 16). V rámci kombinací s předložkami hodnotím částečně i slovní přízvuk (první slabika slova), poté další chyby, které se objevily.

Tabulka č. 10 – Realizace kombinace předložek a slov.

Předložky	neslabičné	slabičné	viceslabičné
A	52	80	43
C	12	16	5

Myslím si, že studenti ve slovním přízvuku dělají jen málo chyb. V kombinaci *s kamarádkou* jeden student kladl důraz na slabiku *ma* a vyslovoval to jako *s*

ka'marádkou. Další dal přízvuk na slabiku *rá* a přečetl to *s kama'rádkou*. Existují také tři studenti, kteří vyslovují *do ulice* jako *do u'lice*. Jeden student vyslovil *na náměstí* jako *na ná'měsí*. S jinými kombinacemi nemají účastníci žádné problémy.

Ale zjistila jsem jiné chyby. Když je potřeba v kombinaci vyslovit ráz, studenti to občas vynechají. Ve skupině neslabičných jsou čtyři předložky *v*, *k*, *s* a *z*. Nikdo neignoroval ráz v kombinaci s předložkou *v okně*, ale jeden ze studentů vyslovil *v* jako [u]. Druhý student to vyslovil [v ʔoũkně]. V kombinaci *k Evě* studenti také realizovali ráz. Dva studenti to vyslovili ale se znělým konsonantem [g ʔevje], což je nepřirozené. Se skupinou *s kamarádkou* není žádný problém a všichni studenti to vysloví správně. Nejtěžší byla pro studenty kombinace *z Prahy*. U jednoho studenta registruji po předložce pauzu. Objevilo se sedm studentů, kteří to vyslovují nesprávně bez asimilace jako [z prahi].

Ve skupině slabičných předložek došlo k nestandardní situaci celkem 16x. Jeden ze studentů v kombinaci *ze Zambie* zapomněl číst souvisle a výslovnost byla nepřirozená. Jiný to vyslovil jako [s Zambie]. Dva studenti četli nesprávně skupinu *bez lásky*, pauza mezi nimi byla příliš dlouhá, jako by tam byla tečka. Jeden student v kombinaci *do ulice* nerealizoval ráz, ale udělal pauzu. V kombinaci s předložkou *na náměstí* tři studenti četli předložku a slovo moc odděleně, uprostřed byly moc dlouhé pauzy. V kombinaci s předložkou *pro maminku* byl ve skupině student, který ji nepřčetl souvisle. V kombinaci s předložkou *před domem* je student, který neudělal pauzu a výslovnost konsonantů splývá [před_domem], je to vysloveno pouze s jedním *d*.

Ve skupině víceslabičných jsou tři předložky. Mezi zjištěnými šesti nestandardními situacemi bylo pět z nich způsobeno tím, že studenti ve skupině *kolem města* zapomněli na pauzu, vynechali *m* v předložce a změnili výslovnost na [kolem_mjesta]. Dokonce jsem tady zjistila špatnou výslovnost kombinace *mě* – správně by měla být [mně], studenti vyslovili [mje]. Ve skupině *proti svobodě* pouze jeden student udělal dlouhou pauzu. S předložkou *kvůli počasí* jsem neregistrovala žádný problém.

Hodnocení asimilace je hodnoceno ze dvou hledisek, asimilace znělosti a

asimilace artikulace. V tabulce je uvedena pouze asimilace znělosti, asimilaci artikulace jen podrobněji popíšu níže. Tabulka je rozdělena do tří skupin. První skupinou je ZN, která obsahuje 6 slov, takže celkové hodnocení je 96x. Druhá skupina NZ má dvě slova a celkem se hodnotí 32 slov. Třetí skupina KS má celkem 4 slova, hodnocení je tedy 64x.³⁰

Tabulka č. 11 – Realizace asimilace znělosti.

Asimilace	ZN	NZ	KS
A	51	20	62
C	45	12	2

Výsledky asimilace jsou skutečně takové, jak jsem předpokládala. Téměř polovina studentů ji nezvládá. Počet chyb ZN v první skupině byl až 45. U každého slova se stalo, že si někdo neuvědomil, že potřebuje změnit hlásku. Devět studentů u skupiny z *Francie* nedodrželo pravidlo asimilace a nezměnilo první konsonant ze znělého na neznělý. Vyslovili to špatně [z francije]. Kombinace *pod kopcem* je ta, kde participanti dělají nejvíce chyb. Celkem 14 studentů špatně vyslovilo předložku a vyslovilo v ní původní grafém [pod kopcem]. Osm lidí nevyslovilo slovo *zpěvák* jako [spjevák], ale jako [zpjevák]. To bylo docela překvapivé, protože slovo *zpěvák* se cizinci učí už na úrovni A1 a měli by ho dobře umět. Čtyři lidé ve skupině *bez cukru* zapomněli změnit hlásku a nečetli správně [bes cukru], vyslovili kombinace podle původních písmen slova *bez*. Slovo *roztát* vyslovilo špatně šest studentů jako [roztát]. Kombinaci *v květnu* tři studenti vyslovili jako [v kfjetnu] a jeden student jako [f gvjetnu].

Ve druhé skupině NZ bylo celkem 12 chyb. Ve slově *když* dva studenti nezměnili první konsonant z neznělého na znělý, správná výslovnost je [gdiš], ale vyslovili to jako [kdiš]. Jiný student vyslovil koncový konsonant ž jako čínskou výslovnost [zhī]. Ale ve slově *sbírat* bylo více chyb. Devět studentů si neuvědomilo asimilaci a výslovnost byla

³⁰ ZN = znělý + neznělý konsonant, NZ = neznělý + znělý konsonant, KS = konsonant + sonora.

stále [sbírat].

Poslední skupina KS byla nejlepší a nejjednodušší z hlediska asimilace. Pouze dva studenti vyslovili slovo *zleva* jako [sleva]. S jinými slovy problém není.

Studenti zvládli změnu místa tvoření velmi dobře, pouze pět studentů vyslovilo slovo *vodník* jako [vodník]. Ale ve slově *pondělí* tři studenti kladli důraz na slabiku *dě*, takže výslovnost se stala *pon'dělí*.

4.3 Suprasegmentální jevy

V této kapitole analyzuji slovní přízvuk a intonaci na základě krátkého textu, který studenti četli.

Nejprve ale stručně porovnáám, jestli se v textu objevily chyby, které jsem registrovala i u samostatných slov/kombinací (viz výše).

Porovnání – text vs. slova a slovní kombinace

Zdalo se, že dva studenti vyslovují vokál *a* jako [e] ve slovech *úřadování*, *občané* a v ostatních slovech, která obsahují vokál *a* (není to ale každé slovo). Ostatní vokály nejsou pravděpodobně pro participanty žádný velký problém. Domnívám se, že studenti jsou při čtení textu přesnější, než když se kvalita vokálu testuje samostatně. Ale když studenti čtou text, mnozí z nich téměř ignorují kvantitu vokálů. Protože při čtení celého textu se potřebují koncentrovat na delší věty. Nemohou rozptýlit svou pozornost do více oblastí. Pouze tři studenti věnovali pozornost rozlišení mezi dlouhými a krátkými vokály v celém textu. Někteří ze zbývajících 13 studentů věnovali pozornost pouze dlouhým vokálům v několika slovech. Někdy také realizují dlouhé vokály tam, kde jsou krátké (souvisí to s tím, na kterou slabiku kladou důraz). Ve srovnání s výše uvedeným hodnocením je situace v textu horší. Při čtení textu potřebují přemýšlet o více věcech, a tak je pro ně nemožné vždy dbát na správnou realizaci kvantity. U diftongů, stejně jako u kvality vokálů, není v textu žádný problém.

Jeden student vyslovil předložku *v* uvedenou v textu s výslovností podobnou [u],

např. [u praze]. Tři studenti vyslovili slovo *žije* jako v čínštině [zhī]. Registrovala jsem také nesprávnou výslovnost *že*, kdy byl konsonant *ž* vysloven také jako v čínštině [zhài]. Dva studenti vyslovili slovo *řict* jako [žict]. Jeden student vyslovil slabiku *ro* ve slově *Evropské* jako [žo]. Další větší problémy jsem ale neregistrovala.

Většina participantů se zastaví, když chtějí, aniž by věnovali pozornost souvislostem mezi kombinacemi. Potom roste i počet „zbytečných“ přízvuků a rytmus řeči není správný. Jeden student v podstatě udělal pauzu mezi každým slovem nebo mezi dvěma slovy. Další student ignoroval čárky a tečky, četl slova před tečkou a slova za nimi společně, čímž se rušily hranice vět. Ve srovnání se samotným čtením slov a kombinací je u studentů pravděpodobnější, že při čtení textu „ignorují“ jevy jako přízvuk a ortografickou interpunkci. Při čtení zapomínají na nezbytné pauzy (nebo jich dělají moc) a soudržnost textu. Pak to není plynulé (jen dva studenti četli text v docela plynulém rytmu).

Slovní přízvuk

Přízvuk ve slově je přesně takový, jaký jsem předpokládala. Studenti si při čtení delšího textu nepamatují, že přízvuk v českém slově je na první slabice. Když studenti čtou, prodlužují a zdůrazňují slabiku, kdykoli chtějí. V rámci jejich výslovnosti tedy může být zvýrazněna jakákoli slabika. Když jsou slova krátká, nemusí to být ještě zřejmé. Většina studentů umí klást důraz na první slabiku. Ale když jsou slova dlouhá, třeba *nejčastěji*, chyby se objevují. Dva studenti to četli *nej'častěji*. Tři studenti kladli důraz na *tě* a vyslovovali ho *nejčas'těji*. Nebo ve spojení *na komunikace* jsem registrovala přízvuk pokaždé na jiné slabice slova (např. *ko'munikace*, *komuni'kace*). Nejčastější výslovnost je *komu'nikace*. Čtyři studenti také kladli důraz na slabiku *vi* ve slově *nemo'vitosti*.

Intonace

Myslím si, že studenti s intonací neměli velký problém. U dvou studentů jsem registrovala stoupavou kadenci v podstatě na konci každé věty. Jeden student skoro v celém textu používal neklesavou nebo stoupavou kadenci. Objevilo se také pět studentů,

kteří často používají stoupavou kadenci u přízvučných slabik nebo na poslední slabice ve slově. Někdy čte a čte, potom náhle a neočekávaně použije stoupavou kadenci. Intonace ve větě tedy u participantů může nahodile stoupat – klesat – stoupat atd. V důsledku toho posluchač nedokáže zachytit klíčové body vět a neví, co chce vyjádřit. Tři studenti naopak často ve větě používají klesavou intonaci před předložkou, i když věta ještě nekončí. Zbývající studenti si klesavou intonaci na konci někdy pamatují a někdy ne. Jejich intonace není ovlivněna čárkami a tečkami. To je chyba, protože interpunkce může studentům pomoci s rytmem i správnou intonací.

Vzhledem k tomu, že nesprávná intonace v češtině většinou nezpůsobí problém s porozuměním, myslím si, že chyby, které jsem zjistila, nebudou v komunikaci moc problematické.

4.4 Diskuze k předpokladům

Jelikož je v této analýze pouze 16 participantů (nemůže pokrýt všechny Číňany), nemůžu výsledky úplně zobecnit. Stále je však možné najít užitečné informace a z výše uvedených údajů vyvodit nějaké shrnutí. Obecně řečeno: většina studentů, kteří se učí česky, má skoro dobrou výslovnost a alespoň jí rozumí. Jak se déle učí a zdokonalují se v češtině, jejich výslovnost se postupně zlepšuje. Domnívám se, že zvládnutí výslovnosti většiny studentů je skutečně přímo úměrné jejich úrovni češtiny, pokud zohledním hodnocení SERR a CEFR. Většina z nich již umí docela přesně vyslovovat hlásky a umí používat suprasegmentální jevy ve větách.

Samozřejmě stále existují nějaké problémy. Výše jsem uvedla, že předpokládám, že Číňané nebudou umět správně prodlužovat dlouhé vokály. Podle dat je to 58 % studentů, který je neumí číst přesně. To je více než polovina případů. To dokazuje, že pro Číňany skutečně není snadné zapamatovat si kvantitu vokálů. Z hlediska vokálů jsem si také myslela, že bude mnoho studentů, kteří nebudou schopni rozlišovat mezi vokály *o* a *u*. V praxi však byly pouze dva případy, kdy je studenti neuměli správně vyslovit. Naopak zde byly dva případy, kdy byl vokál *a* vyslovován jako *e*, což jsem

nečekala. Obecně je ale kvalita vokálů u studentů stále dobrá.

Můj další předpoklad byl, že znělé a neznělé konsonanty budou pro Číňany velmi obtížné. To lze také daty potvrdit. Počet případů, kdy nebylo možné dvojice znělý a neznělý konsonant přesně identifikovat, byl dokonce 53 %. Polovina studentů čte párové konsonanty úplně stejně, konkrétně nezněle. To je pro Číňany opravdu těžké zvládnout.

Na základě teorie i vlastní praxe jsem si myslela, že polovina studentů asimilaci nepoužije. Data z analýzy prokázala, že většina studentů skutečně není schopna ovládat a pružně používat pravidla asimilace při čtení slov. Možná si zapamatují pravidla z učebnice. Ale při čtení nemohou okamžitě aplikovat odpovídající správnou výslovnost.

V případě rázu je chybovost 15 %, což také odpovídá mému předpokladu, že někteří studenti ho nebudou umět správně používat. Výsledek je ale podle mě dobrý.

Domnívám se, že většina Číňanů si přízvuk v češtině nepamatuje. Mohou si to ale uvědomit v jednotlivých krátkých slovech nebo běžných kombinacích. Ale při čtení textu kladou důraz, kam chtějí. Nejzávažnější jsou dlouhá slova, která obsahují mnoho slabik. Nepamatují si pravidlo dát přízvuk na první slabiku. Potvrdil se tak můj předpoklad, že Číňané mohou mít s přízvukem problémy.

Z hlediska intonace jsem si myslela, že Číňané nebudou mít žádný problém. Někteří studenti však při čtení občas zapomenou na konci použít klesavou intonaci, najednou ve větě použijí stoupavou intonaci atd. To je něco, co jsem předem nečekala. Tyto chyby ale nepůsobí nedorozumění.

Obecně řečeno, neexistují žádné zvlášť velké nebo výrazné problémy, pokud jde o přesnost výslovnosti, intonaci ve větách a přízvuk ve slově atd. Myslím si, že většina zjištěných chyb nemusí mít vliv na úspěšnou komunikaci. Jen kvantita vokálů, asimilace a párové konsonanty vyžadují určitou pozornost. Více než polovina z nich má vysokou chybovost a rozdíl mezi nimi nelze přesně rozlišit, což může skutečně změnit význam slova a ovlivnit komunikaci.

Závěr

Tato bakalářská práce je věnována studiu podstatných rozdílů mezi českou a čínskou výslovností. Snaží se shrnout problematické hlásky a jejich spojení, které mohou Číňanům komplikovat českou výslovnost. Sekundárně také zkoumá možné příčiny těchto nesprávných realizací.

V teoretické části jsem nejprve představila vývoj češtiny jako cizího jazyka v Číně a význam výslovnosti při učení se cizímu jazyku. Poté jsem zmínila, jak ohodnotit jazykové znalosti českého jazyka u cizinců. K této části jsem prezentovala několik tradičních učebnic a českých materiálů, které se zaměřují pouze na výslovnost. Nakonec jsem systematicky popsala základní charakteristiky zvukové roviny v češtině a čínštině a z těchto dvou aspektů je analyzovala a porovnávala. Při porovnání teorie zvukové roviny obou jazyků jsem zjistila, že Číňané mohou mít velké potíže mluvit česky. Protože čeština obsahuje mnoho speciálních fonémů a kombinací (např. *ř*, *ř × ž*), stejně jako zvláštní pravidla a termíny (např. asimilace, ráz), které neexistují v čínštině. Proto může být pro Číňany obtížné rozlišit výslovnost percepčně i správně vyslovovat.

V praktické části jsem představila cíle práce a s ohledem na teorii jsem si stanovila předpoklady pro vlastní výzkum. Na tomto základě jsem hodnotila čtený projev šestnácti studentů v šesti aspektech: kvalita a kvantita vokálů, ráz mezi kombinacemi, diftongy, dvojice znělých a neznělých konsonantů, asimilace a cizí slova. Text obsahoval slova a slovní kombinace. Výslovnost studentů jsem porovnávala podle pravidel výslovnosti standardní češtiny. Pomocí tabulky jsem zaznamenala počet správných a nesprávných realizací studentů. Zaznamenané chyby, kterých se studenti v nahrávkách dopustili, jsem pak podrobněji popisovala v komentáři s dalšími, konkrétními informacemi. Součástí analýzy byl i krátký text, na jehož základě jsem hodnotila zvládnutí přízvuku a intonace.

Několik předpokladů, které jsem si před analýzou výslovnosti studentů stanovila, se částečně potvrdilo. Kvantita vokálů je pro Číňany opravdu obtížná, více než polovina z nich nedokáže správně realizovat rozdíl mezi dlouhými a krátkými, např. ve slově

panáček, kde studenti vyslovují krátký vokál *a* v první slabice stejně dlouze jako dlouhý vokál *a* ve druhé slabice, případně je dlouhý vokál dokonce kratší než krátký.

Párové konsonanty jsou také obtížné, což rovněž potvrzuje můj předpoklad. Číňané vyslovují dvě odlišná slova úplně stejně, např. *tudy* × *dudy* – obojí je vysloveno jako [tudi]. Výsledky asimilace znělosti jsou takové, jaké jsem očekávala, téměř polovina studentů neumí správně používat pravidla asimilace ke změně hlásky, např. v docela jednoduchém slově *zpěvák* zapomělo osm participantů na pravidla asimilace a vyslovalo to špatně [zpjevák]. Výslovnost rázu je na základě výzkumu také taková, jak jsem si představovala. Číňané někdy zapomínají na existenci rázu v kombinaci dvou slov (předložky a slova).

Mezi výsledky a předpoklady byly také určité rozpory. Například jsem neočekávala, že studenti budou vyslovovat vokál *a* jako [e]. Myslela jsem si také, že studenti budou mít více problémů s přízvukem, který je na první slabice. Ale skoro nikdo neudělal chybu, pokud četl slovo/kombinaci. Je ale nutné říct, že v textu už bylo chyb více. Předpokládala jsem také, že studenti nebudou dělat chyby v intonaci, což se částečně potvrdilo, ale několik chyb jsem zjistila, např. že mnozí studenti mají tendenci neužívat na konci vět klesavou intonaci.

Doufám, že tento výzkum může být užitečný pro Číňany, kteří se chtějí v budoucnu učit česky. Pokud začátečníci objeví rozdíly a potíže ve výslovnosti mezi oběma jazyky předem a co nejdříve je opraví, bude pro ně přínosem mluvit plynule a správně česky. V budoucnu bych se chtěla zaměřit více na výslovnost v delším souvislém textu a zkoumat i rytmus a používání pauz.

Anotace

Jméno a příjmení autorky: Yuwei Gao

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské diplomové práce: Problematické jevy ve výslovnosti českých hlásek a hláskových spojení u mluvčích s mateřským jazykem čínštinou

Jméno vedoucího práce: Mgr. Michaela Kopečková, Ph.D.

Počet znaků: 73256

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: monografie – 16, odborné studie – 5, online zdroje – 3

Klíčová slova: výslovnost, čeština, čínština, fonetická analýza, fonetika, hlásky, vokály, konsonanty

Abstrakt:

Práce se zabývá fonetickými rozdíly mezi češtinou a čínštinou a obtížemi, se kterými se Číňané setkávají, když mluví česky. V teoretické části se představí fonetické systémy češtiny a čínštiny s přihlédnutím k rozdílům ve výslovnosti jednotlivých hlásek, hláskových spojení, ve větném přízvuku a intonaci. Na základě shrnutí se formulují předpoklady k výzkumu. V praktické části je provedena fonetická analýza získaného materiálu (čtený text nerodilými mluvčími češtiny) a poté je porovnána výslovnost respondentů s ortoepickou normou češtiny. V závěru se shrnuje, které české jevy jsou pro Číňany obtížnější na výslovnost.

Resumé

This bachelor's thesis is devoted to the study of essential differences between Czech and Chinese pronunciation. It summarizes problematic pronunciations and their combinations that may make Czech pronunciation difficult for Chinese speakers. Possible reasons for these misunderstandings are then explored.

In the theoretical part, I first introduced the development of Czech as a foreign language in China and the importance of pronunciation in learning foreign languages. Then I mentioned how to assess a foreigner's Czech language proficiency. For this part I have provided several traditional textbooks and Czech material that focuses only on pronunciation. Finally, the basic characteristics of Czech and Chinese phonetics are systematically described, and analyzed and compared from this aspect.

In the practical part, I prepared a material for Chinese people who are learning Czech to read and record it. I compared the students' pronunciation according to the pronunciation rules of standard Czech. I used a table to record the number of students' correct and incorrect.

Several assumptions I made before analyzing students' pronunciation were partially confirmed.

- Chinese people cannot differentiate between short vowels and long vowels.
- Chinese people may have a problem with voiced and unvoiced consonants – they pronounce them the same.
- Some students also have difficulty using assimilation.
- Most Chinese people are unaware of the existence of glottal Stop.

There are also some differences between the results and hypotheses, for example, I did not expect students to pronounce the vowel *a* as [e]. I also think students would have more trouble with the stress on the first syllable. But almost no one makes a mistake when reading this word/combination. Students also often forget to use a flat intonation at the end, which I did not assume.

In the future, I would like to focus more on pronunciation in a longer continuous text and also explore rhythm and the use of pauses.

Seznam použité literatury

Monografie

CAO, Wen. 2010. *Prosodic realization of Chinese focus stress: An experimental study of Mandarin homologous heterocal sentences*. Beijing Language and Culture University Press.

DOW, Francis D. 1972. *An Outline of Mandarin Phonetics*. Canberra : Australian National University Press.

HRADILOVÁ, Darina. 2020. *Role mluvčího v cizojazyčné komunikaci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

HRDLIČKA, Milan. 2019. *Kapitoly o češtině jako o jazyku nemateřském*. Praha: Karolinum.

HŮRKOVÁ, Jiřina. 1995. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia.

KANE, Daniel. 2009. *Knížka o čínštině*. Přel. Lukáš Havlíček a kol. Mirošovice: DesertRose.

KOPEČKOVÁ, Michaela. 2022. *Mluvní vzory v hlavním televizním zpravodajství: Analýza zvukové roviny v projevu vybraných moderátorů*. Olomouc: Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

KRČMOVÁ, Marie. 1996. *Fonetika a fonologie: Zvuková stavba současné češtiny*. Brno : Masarykova univerzita v Brně.

LI, Xinlu. 2023. *Mezijazykové rozdíly ve zvukovém a morfologickém jazykovém plánu čínského a českého jazyka*. Nепublikovaná bakalářská práce. Univerzita Palackého

v Olomouci.

PALKOVÁ, Zdena. 1994. *Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru*. Praha: Karolinum.

POLÁCHOVÁ, Pavla. 2023. *Chyby ve výslovnosti češtiny u frankofonních studentů*. Nepublikovaná disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

TŘÍSKOVÁ, Hana. 2012. *Segmentální struktura čínské slabiky*. Praha : Karolinum.

VOLÍN, Jan – SKARNITZL, Radek 2018. *Segmentální plán češtiny*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

WU, Zongji. 1992. *Summary of Modern Chinese Phonetics*. Chinese Teaching Press.

ZHOU, Tongchun. 2003. *Chinese Phonetics*. Beijing Normal University Press.

ZBOROVSKÁ, Karolína. 2023. *Problematické jevy ve výslovnosti českých hlásek a hláskových spojení u nerodilých mluvčích s mateřským jazykem ukrajinštinou*. Nepublikovaná magisterská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

Odborné studie

BAO, Huaichi. 1984. A compilation of papers of the first national Symposium on Artistic Voice Medicine, Beijing.

KOPEČKOVÁ, Michaela. 2019. Analýza výslovnosti českých hlásek a hláskových spojení u mluvčích s mateřským jazykem inšlandštinou. *Bohemica Olomucensia: Časopis pro bohemistická a mezioborová studia*, č. 2. Olomouc: Vydavatelství Filozofické fakulty UP, s. 102–120.

KOPEČKOVÁ, Michaela. 2023. The Realization of the Glottal Stop in Utterances Read by Students of Czech as a Second Language. *Bohemica Olomucensia: Časopis pro bohemistická a mezioborová studia*, č. 2. Olomouc: Vydavatelství Filozofické fakulty UP, s. 58–91.

KOPEČKOVÁ, Michaela. 2023. ProCzeFor – Pronunciation of Czech for Foreigners. *Bohemistyka*, č. 4. Poznań: Uniwersytet im. A. Mickiewicza, s. 665–669.

VEROŇKOVÁ, Jitka. 2022. Srozumitelnost krátkých vět u čínských mluvčích v češtině. *Nová čeština doma a ve světě*, č. 2. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, s. 51–66.

Učebnice

BEDNAŘÍKOVÁ, Božena, Jana SOVOVÁ a Michaela KOPEČKOVÁ. 2017. *FLIP (your) TEACHING! 2: učíme (se) česky 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, Marie, Dagmar ŠTĚPÁNKOVÁ a Kateřina VODIČKOVÁ. 2020. *Čeština pro cizince: úroveň A1 a A2*. Brno: Edika.

BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, Marie, Kateřina HLÍNOVÁ, Pavel PEČENÝ a Dagmar ŠTĚPÁNKOVÁ. 2020. *Čeština pro cizince: učebnice : úroveň B2. 2.*, aktualizované vydání. Brno: Edika.

BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, Marie, Kateřina KOPICOVÁ a Gabriela ŠNAIDAUFVÁ. 2019. *Čeština pro cizince : učebnice: úroveň B1. 2.*, aktualizované vydání. Brno: Edika.

HOLÁ, Lída a Pavla BOŘILOVÁ. 2009. *Česky krok za krokem 2*. Praha: Akropolis.

HOLÁ, Lída. 2017. *Česky krok za krokem 1*. Praha: Akropolis.

HRADILOVÁ, Darina, Božena BEDNAŘÍKOVÁ, Michal ČERMÁK, Kateřina DANIELOVÁ, Markéta DOSOUDILOVÁ, Jana MÁŠOVÁ a Jindřiška SVOBODOVÁ. 2019. *Czech it UP!: čeština pro cizince*. 5, Úroveň C1. Učebnice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

HRADILOVÁ, Darina, Božena BEDNAŘÍKOVÁ, Michal ČERMÁK, Markéta DOSOUDILOVÁ, Michaela KOPEČKOVÁ, Jana MÁŠOVÁ a Jindřiška SVOBODOVÁ. 2021. *Czech it UP!: čeština pro cizince*. 3, Úroveň B1. Učebnice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

HRADILOVÁ, Darina, Božena BEDNAŘÍKOVÁ, Michal ČERMÁK, Markéta DOSOUDILOVÁ, Michaela KOPEČKOVÁ, Jana MÁŠOVÁ a Jindřiška SVOBODOVÁ. 2020. *Czech it UP!: čeština pro cizince*. 4, Úroveň B2. Učebnice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

HRADILOVÁ, Darina, Michaela KOPEČKOVÁ, Josef LÍNEK a Kateřina SZOKALOVÁ. 2020. *Czech it UP!: čeština pro cizince*. 4, Úroveň B2. Pracovní sešit. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

HRADILOVÁ, Darina, Michaela KOPEČKOVÁ, Michal ČERMÁK a Kateřina SZOKALOVÁ. 2021. *Czech it UP!: čeština pro cizince*. 3, Úroveň B1. Pracovní sešit. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

HRADILOVÁ, Darina, Tomáš FRANTA, Michaela KOPEČKOVÁ, Josef LÍNEK a Kateřina SZOKALOVÁ. 2019. *Czech it UP!: čeština pro cizince*. 5, Úroveň C1. Pracovní sešit. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

PALKOVÁ, Zdena a Jitka VERONĚKOVÁ. 2022. *Výslovnost spisovné češtiny: Cvičení*

pro cizince. Praha: Univerzita Karlova.

ŠVARCOVÁ, Tereza a Jakub WENZEL. 2020. *Czech it UP!: čeština pro cizince*. 1, Úroveň A1. Učebnice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

ŠVARCOVÁ, Tereza a Jakub WENZEL. 2020. *Czech it UP!: čeština pro cizince*. 1, Úroveň A1. Pracovní sešit. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

VEROŇKOVÁ, Jitka. 2022. *Souhrnná a tematická cvičení k nácviku výslovnosti a mluvené češtiny pro cizince*. Praha: Univerzita Karlova.

WENZEL, Jakub a Tereza ŠVARCOVÁ. 2022. *Czech it UP!: čeština pro cizince*. 2, Úroveň A2. Pracovní sešit. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

WENZEL, Jakub, Tereza ŠVARCOVÁ a Alena KLIMEŠOVÁ. 2021. *Czech it UP!: čeština pro cizince*. 2, Úroveň A2. Učebnice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Online zdroje

Common European Framework of Reference for Languages. Companion Volume with New Descriptors. 2018. Strasbourg: Council of Europe [online]. Dostupné z:

<https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>

Společný evropský referenční rámec. 2002. Dostupné z:

<https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

VOKOID [online]. [cit. 2024-04-11]. Dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/VOKOID>

Příloha 2

klasifikace českých konsonantů

		místo artikulace																	
		labiální				alveolární				palatální		velární		laryngální					
		bilabiální		labiodentální		prealveolární		postalveolární		-	+	-	+	-	+				
znělost (+ znělé, - neznělé)		-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+				
způsob artikulace	okluzivy	orální	p	b			t	d			tʰ	dʰ	k	g	ʔ		O	explozivy	
		nazální		m		ɱ		n				ɲ		ŋ				S	nazály
	semiokluzivy					c	ɟ	č	ʝ								O	afrikáty	
	konstruktivy			f	v	s	z	š	ʒ			x	ɣ		h		O	frikativy	
	vibranty	frikativní							ʁ	ʁ̥							O		
		aproximativní						r									S	likvidy	
	aproximanty	laterální						l									S		
		centrální									j						S	glide	

akustické/auditivní hledisko
O = obstruent | S = sonorant

Příloha 3

Souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu

Cílem výzkumu je analýza výslovnosti segmentálních a suprasegmentálních jevů v mluvním projevu Číňanů studujících češtinu jako cizí jazyk. Výsledná data budou součástí mé bakalářské práce.

Čtený projev účastníka výzkumu bude nahráván. Veškeré poskytnuté údaje budou pro účely výzkumu anonymizovány. Data mohou být využita k prezentaci výsledků na konferencích, v odborných studiích, v publikacích apod.

Informace o účastníkovi výzkumu

Jméno a příjmení: Siyuan He

Věk: 21

Národnost: Čína

Mateřský jazyk: Čínsky

Jak dlouho se učíte česky? 7.r.

Jaká je vaše aktuální úroveň češtiny? B2

Jaké další jazyky umíte a na jaké úrovni? (např. angličtina B2)

Japonština (A1 & A2) Angličtina B2 Slovenština (A2)

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu;
- dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu;
- jsem srozuměn s tím, že v budoucnu nebudu mít nárok na jakoukoliv další odměnu za poskytnutí informací o mé osobě;
- souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytuji dobrovolně na dobu neurčitou.

V Olomouci

12.2.2024
Datum

Trešský
Podpis

Příloha 4

Část 1

pstruhů	kolo	panáček	veselé
bít	pláže	hlad	klíčí
můžu	milý	pečený	byt
neúplný	ozón	kvést	zakódovaný

Část 2

v okně	kolem města	z Prahy	pro maminku
k Evě	bez lásky	na náměstí	proti svobodě
s kamarádkou	do ulice	kvůli počasí	před domem
ze Zambie			

Část 3

zkoumat	euro	autogram
pseudonym	autobus	fanoušek

Část 4

pít	šít	flek	jet
tudy	kos	suť	čus
těsný	vlek	bít	dudy
jed	žít	koz	sud'
džus	děsný		

Část 5

nic	rádio	optika	něco
dívka	univerzita	ticho	

Část 6

když	z Francie	<i>tvoje</i>	pod kopcem
sleva	zpěvák	bez cukru	prát
roztát	banka	sbírat	vodník
mango	zleva	<i>dvoje</i>	v květnu
brát	pondělí		

Část 7

Problémy aneb neflexibilní úřadování

Nejvíce cizinců (skoro polovina) žije a pracuje v Praze a Středočeském kraji. Právě tady si nejčastěji stěžují na komunikaci s cizineckou policií. Povolení k zaměstnání si musí zařídit všichni. Problém je ale ten, že úředníci mají plné ruce práce, a tak každý na povolení čeká velmi dlouho. Lepší situace je v menších městech - cizinci se ale musí hlásit na cizinecké policii podle místa bydliště. Často můžeme slyšet, jak cizinci říkají „Problém je také v tom, že si v České republice nemůžeme koupit nemovitosti.“ Je třeba říct, že tento strach je zbytečný, protože podle zákona to je možné. Zcela bez problémů mohou nemovitosti v České republice kupovat občané států Evropské unie, kteří mají od cizinecké policie vystaveno povolení k pobytu. To platí i pro občany zemí, které patří do Evropského hospodářského prostoru (Lichtenštejnsko, Norsko a Island), a pro občany USA.